CKV-vmbo

moderniseert

2019
Onderwijscentrum
Vrije Universiteit, Amsterdam

Dit cursusboek hoort bij de studiedag *CKV vmbo moderniseert*.

Het nieuwe examenprogramma geldt vanaf het schooljaar 2018-19 voor CKV in de de bovenouw van alle vmbo scholen.

In deze reader staat relevante informatie, overzichten, tips en suggesties.

De zes legoblokjes van CKV-VMBO

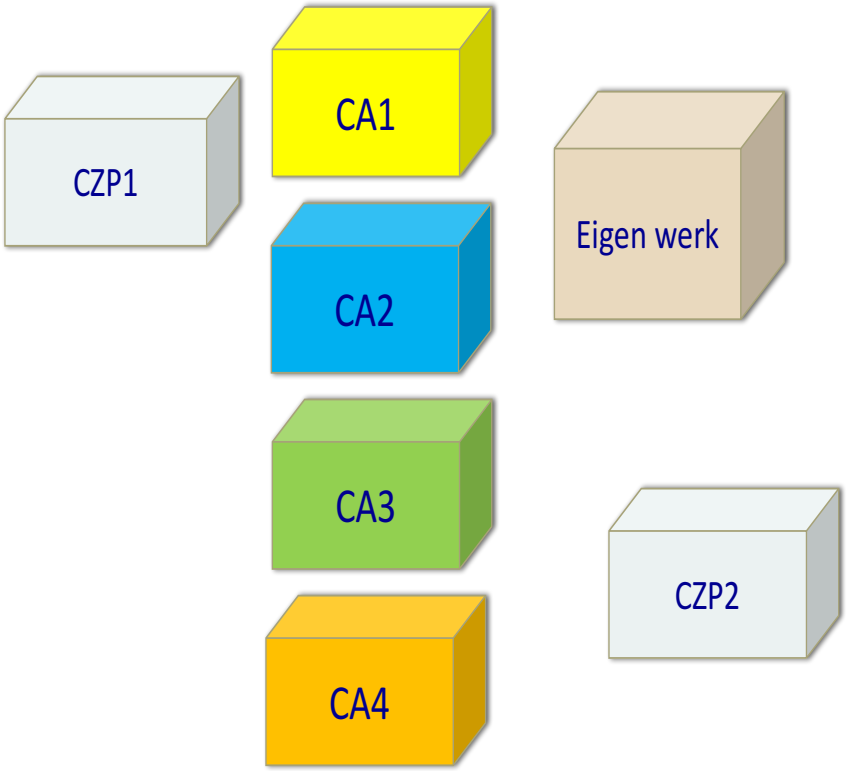

De website kernvakckv.nl is een handige bron van informatie. De webpagina's van deze site:

webpagina's www.kernvakckv.nl	
CKV schoolbreed	cultuurdossier
CKV algemeen	cultuureducatie
CKV op de basisschool	Wat is cultuureducatie?
CKV schoolbreed	cultuureducatie of cultuuronderwijs?
CKV-junior	cultuurscenario's
CKV vmbo	cultuurcoördinatie
CKV havo/vwo	cultuurbeleid
	de cultuurkaart, tot 2023
	actueel

Op de CD-rom bij deze studiedag staat van alles: schoolvoorbeelden, actergrondinformatie, officiele stukken, cursusdocumenten, enz.

CKV vmbo moderniseert

Agenda

1 Kennismaking

2 Inleiding

3 Organisatie

4 Culturele activiteiten

5 Discussieronde 1

5 Eigen werk, productie en presentatie

6 CZP en kunstdossier

7 Planning

8 Discussieronde 2

Inhoud

Katern 1 Inleiding

Katern 2 Stand van zaken

Katern 3 Kerndoelen en eindtermen

Katern 4 Culturele activiteiten

Katern 5 Productie en presentatie eigen werk nav een CA

Katern 6 CZP

Katern 7 Kunstdossier

Katern 8 Waarom CKV?

Presentatie van de studiedag

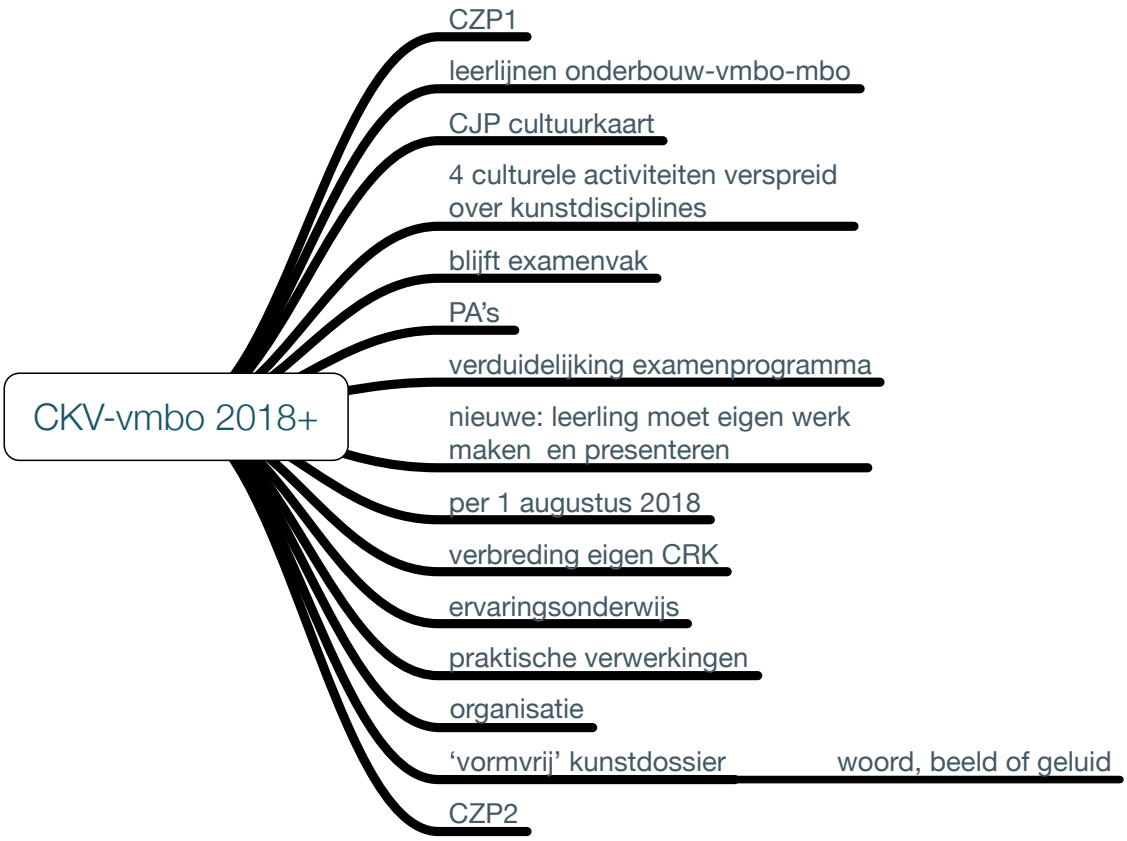
CKV-vmbo 2018+
CZP1
leerlijnen onderbouw-vmbo-mbo
CJP cultuurkaart
4 culturele activiteiten verspreid over kunstdisciplines
blijft examenvak
PA's
verduidelijking examenprogramma
nieuwe: leerling moet eigen werk maken en presenteren
per 1 augustus 2018
verbreding eigen CRK
ervaringsonderwijs
praktische verwerkingen
organisatie
'vormvrij' kunstdossier
woord, beeld of geluid
CZP2

Sites voor CKV en cultuureducatie

kernvakckv.nl (op deze site staan veel meer relevante documenten en bronnen)

handreiking slo kunstvakken 1 ckv

cultuureducatie
lkca.nl. belangrijkste site voor informatie over cultuureducatie, heel veel links
cultuurcoordinator.nl
cultuurwijs.nl
entoen.nu.nl
cultuurindespiegel.nl

CKV sites
kunstbende.nl
vonkc.nl Vereniging Onderwijs Kunst en Cultuur
handreikingschoolexamen.slo.nl/ckv
iizi.travel/nl
kunstzinnig.nl
CKV op Facebook: CKV Inspiratie Public Group | Facebook

Algemeen
docentenplein.nl
leraar24.nl
storyboardthat.com
blogger.com
creatiefdenken.com
wij-leren.nl
maakeenlipdub.nl
ckvmeesterproef.blogspot.com
creativecreativity.com
fotobabble.com

Subsidies en fondsen
cultuurparticipatie.nl
schooltoer.nl
cjp.nl (alles over de cultuurkaart)
subsidiestartpagina.nl
vsbfonds.nl
rijksoverheid.nl/onderwerpen/kunst-en-cultuur
cultuursubsidie.nl

diversen
Google Arts & culture
Worldpress.com
Blogspot
Creativecommons
Bottlesmoker
Re:vive
Howlround
Xplosief
Collage
Edutopia
podbean

Een digitale (kunst)dossier
Evernote
Glogster
iBooks
Weebly
Emodo

Een website maken als kunstdossier
Wix

Katern 1

Inleiding CKV in het vmbo

Dit cursusboek is bedoeld voor scholen en docenten die het examenvak CKV geven in de bovenbouw van het vmbo. ***Kunstvakken inclusief CKV*** is de officiele nieuwe naam voor Kunstvakken 1. De meeste scholen en docenten noemen het gewoon CKV-vmbo. Dit vak wordt afgesloten met **een schoolexamen** dat 'naar behoren' moet worden afgerond.

Bij CKV-vmbo staan de volgende punten centraal:

- uitbreiding van de culturele ervaringen van de leerling
- de eindtermen van het examenprogramma
- een kunstdossier
- aansluiting met de CKV kerndoelen van de onderbouw
- een cultureel zelfportret/reflecteren op ervaringen, interpretaties en waarderingen
- een praktische opdracht (productie en presentatie naar aanleiding van een culturele activiteit

CKV-vmbo staat niet op zichzelf
Culturele en kunstzinnige vorming is een onderdeel van de leerlijn cultuureducatie.
Het is van belang CKVin het vmbo een plek te geven in het cultuurbeleidsplan van de school.
cultuureducatie/cultuurbeleid

8 culturele activiteiten, 4 plus 4
Vanaf 2001 is CKV in het vmbo een officieel examenvak voor alle vmbo leerlingen. Het kent 4 eindtermen, waar elke school aan moet voldoen. Het sluit prima aan bij de kerndoelen van 'CKV-junior', vanaf 2006 onderdeel van het leergebied Kunst en cultuur van de onderbouw. In de onderbouw gaat het om in principe 4 verschillende culturele activiteiten van professionals (CAPs) en meerdere kunstdisciplines. In de bovenbouw komen daar nog 4 CAPs bij. Zo heeft iedere vmbo leerling aan het einde van de opleiding opgeteld minstens 8 culturele activiteiten actief meegemaakt.

Hoeveel tijd 'kost' CKV in het vmbo?
Vanaf de invoering van dit examenvak is de suggestie geweest om er minsten 40 uur studielast voor uit te trekken. Het examenprogramma 2018-19 is gebaseerd op dit aantal uren.

Organisatie
De meeste scholen hebben er een schoolvak van gemaakt, met 1 lesuur in de week. Dit komt overeen met 40 uur studielast, op jaarbasis. Meestal wordt dit vak in de 3e klas gegeven.
Het kan ook anders: bijvoorbeeld in de 4e klas. Of als blokuur gedurende een halfjaar. Of in projectweken. Er zijn enkele scholen die 80 uur uittrekken voor CKV.

Vanaf de invoering van het vmbo is Culturele en Kunstzinnige Vorming een onderdeel van het programma van alle leerlingen in de vier leerwegen geworden. Het oude en het nieuwe examenprogramma leggen de nadruk op de 'actieve' leerling, die een aantal nieuwe culturele en kunstzinnige ervaringen opdoet en verwerkt.

Vier culturele activiteiten, meerdere kunstdisciplines, 'eigen werk' en reflectie door middel van een kunstdossier vormen samen het hart van dit vak. In principe zijn de activiteiten verspreid over drama, muziek, beeldende vorming en dans. Het oorspronkelijke examenprogramma is in 2000 officieel vastgesteld. Het nieuwe examenprogramma geldt vanaf 1 augustus 2018.

Lesmateriaal
Hoogtijd voor nieuwe, moderne, digitale methodes/middelen, ook voor CKV. Misschien een CKV-app? Enkele bestaande methodes voor CKV zijn: *Palet-vmbo* (Thieme-Meulenhoff), *De voorstelling* (EPN), *Kunstwerk* (Malmberg), *Tumult-vmbo*(Tumult), *Kunststof* (Lambo) en de allereerste: *Full Color* (SLO).

Wie is erbij betrokken?
CKV is en blijft een examenvak voor alle vmbo leerlingen en kent een eigen PTA. Er zijn in Nederland ongeveer 2000 CKV docenten die verantwoordelijk zijn voor het examen en voor de beoordeling. Veel scholen hebben een aparte CKV sectie. Meestal betreft het docenten handvaardigheid, textiele werkvormen, tekenen, muziek, drama, dans, talen. Samen zijn deze collega's verantwoordelijk voor het geheel. Om de inhoud en organisatie van dit onderdeel goed af te stemmen is het van belang dat alle betrokken docenten goed zijn ingevoerd in de doelstellingen, didactiek en planning. Het nieuwe examenprogramma is een uitnodiging om deze zaken inhoudelijk te bespreken.

Afstemming
Op sommige scholen is er maar 1 docent verantwoordelijk voor CKV.
Omdat een docent niet meer dan 2 klassen voor zijn rekening zou moeten nemen (vanwege de hoge werkdruk per leerling), kan de sectie behoorlijk groot worden en kan het daardoor zinvol zijn om gemotiveerde docenten van niet-kunstvakken in te zetten. De ervaring leert dat 'kunstmentoren' met teveel klassen nauwelijks aan de noodzakelijke persoonlijke begeleiding van individuele leerlingen toekomen. Vaak vinden docenten met teveel klassen het om die reden helemaal niet zo leuk om CKV te geven.

Verschillen met CKV op havo en vwo
Scholen met een havo en vwo afdeling hebben ook CKV, maar er zijn wezenlijke verschillen. De nieuwe richtlijnen voor dit havo/vwo examanvak gelden vanaf het schooljaar 2017-18. De studielast blijft gelijk: 120 uur voor havo, 160 voor vwo.

Er is veel meer dan nu nadruk dan voorheen op verdieping door middel van theorie en onderzoek. Deze vragen volgens de eindtermen veel tijd en aandacht op havo en vwo, maar spelen nauwelijks of niet een rol in CKV-vmbo. Het vmbo heeft ook ook ‘verdieping’ in het examen zitten, maar dat slaat meer op de productie en presentatie van eigen werk naar aanleiding van een kunstdiscipline en culturele activiteit.
Voor alle schoolsoorten geldt dat plezier in en de verbreding van de kunstzinnige horizon van de leerling heel goed samengaan.

De leetijdsfase van de leerling speelt ook een belangrijke rol bij CKV. In de derde klas zitten veel kinderen nog in wat sommigen de vroege-adolescentie[·] noemt. Havo-vwo leerlingen in klas 4 zitten vaak aan het begin van de midden-adolescentie[·]. Het is goed om hier bewust van te zijn bij het selecteren van culturele activiteiten en opdrachten.

Zorg voor doorlopende leerlijnen
Voor de brede scholengemeenschap is het van belang rekening te houden met de organisatorische en inhoudelijke consequenties van CKV in de onderbouw, op het vmbo en havo/vwo. Maar ook het MBO raakt betrokken bi culturele en kunstzinnige vorming. De CJP-CKV kaart (MBO-kaart voor alle MBO studenten) is er sindskort. Alleen al het feit dat veel meer leerlingen gebruik maken van dezelfde culturele instellingen in de eigen regio betekent dat het belangrijk is het cultuurbeleid binnen de school te harmoniseren.

Goede onderlinge communicatie en afstemming is onontbeerlijk.

[·] Zie ‘Het tienerbrein’ van Jelle Jolles, 2016. Deel 3, De vroege en middenadolescentie, van tien tot zestien jaar.

Katern 2

Stand van zaken voor en na 2018

CKV moet moderniseren en praktischer worden.

Een werkgroep onder leiding van de SLO heeft in de eerste helft van 2017 voorstellen gedaan om de positie van het vak CKV en Kunstvakken 1 te verduidelijken. Ook kreeg ze de opdracht een handreiking te maken.

CKV was vanaf 2001 een officieel examenvak voor alle VMBO leerlingen, als onderdeel van kunstvakken 1. Voor kunstvakken 1 stond ooit 320 uur op het rooster: 280 uur voor kunstvakken in de onderbouw en 40 uur voor het examenvak CKV. Dat leverde veel vragen en onduidelijk op.

CKV-vmbo tot 2018

Maar wat hoe was die oude stand van zaken?

Op de meeste VMBO locaties werd CKV in de derde klas gegeven en ook afgerond.

Jaarlijks gaat het om zo'n 80.000 leerlingen die ieder een eigen kunstdossier samenstellen. Samen opgeteld ervaren deze leerlingen ruim 300.000 culturele activiteiten (4 per leerling) als verplicht onderdeel van het examen.

Meestal gaat het om 1 lesuur in de week, van september tot mei/juni. De laatste jaren is door de directie op een aantal scholen het contacttijd voor CKV ingekort. Dat komt gelukkig niet heel vaak voor, maar het is duidelijk dat de positie van CKV in het VMBO aandacht nodig heeft. Het vak kon inderdaad versterking gebruiken vanuit de overheid.

De tabellen hieronder geven een goede indruk van de stand van zaken in 2017, het laatste CKV-vmbo oude stijl jaar.

Vanaf 2018 worden via vragenlijst van 150 scholen gegevens verzameld om de nieuwe situatie in kaart te brengen.

CKV-vmbo tot 2018 in 4 tabellen

Tabel 1 algemeen						
					beoordeling	
		#doc	#klassen	#lesuren	nu	voorkeur
Amsterdam	**t**	**3**	6	proj.(40slu)	*ovg*	ovg
Arnhem	**b-k**	**1**	4	4 dagen per jaar	*ovg*	*ovg*
Capelle ad Ijssel	**b-k**	**1**	11	1	*allebei*	geen
Gorinchem	**NA**	**1**	nvt	1	*allebei*	NA
Heerlen	**alles**	**2-3**	8	1	*ovg*	*allebei*
Hoorn Nh	**alles**	**10**	veel	1	*ovg*	*allebei*
Naaldwijk	**g-t**	**2**	4	1	*ovg*	NA
Vianen Zh	**alles**	**1**	6	1	*allebei*	NA
Waalwijk	**NA**	**3**	3	1	*ovg*	cijfers
Winterswijk	**k-g**	**3**	9	1	*ovg i*	*allebei*
Woerden	**alles+**	**4**	19	1	*allebei*	allebei
Zwolle CC	**alle**	**1**	3	1	*ovg*	ovg
Zwolle G	**g-t**	**3**	12	1	*NA*	*NA*
Brielle	**alles**	**1**	**3**	**2**	*ovg*	ovg

Tabel 2 organisatie						
Hoe gaat het met …						
schoolplaats	**Vast CKV team**	**Samenw. CKV collega's**	**Steun directie**	**Formatie CKV**	**Cultuurbeleid school**	**Leerlijnen onderb/bovenb**
Amsterdam	*prima*	*nvt*	*prima*	*prima*	*goed*	*redelijk*
Arnhem	*redelijk*	*goed*	*redelijk*	*slecht*	*slecht*	*slecht*
Capelle AD IJSSEL	*nvt*	*nvt*	*goed*	*redelijk*	*goed/red*	*goed/red*
Gorinchem	*nvt*	*nvt*	*goed*	*nvt*	*redelijk*	*red/slecht*
Heerlen	*prima*	*prima*	*prima*	*redelijk*	*redelijk*	*goed*
Hoorn Nh	*nvt*	*redelijk*	*prima*	*nvt*	*goed*	*redelijk*
Naaldwijk	*NA*	*goed*	*slecht*	*goed*	slecht	*nvt*
Vianen Zh	*nvt*	*NA*	*prima*	*goed*	*prima*	*goed*
Waalwijk	*redelijk*	*goed/red*	*slecht*	*redelijk*	*redelijk*	goed
Winterswijk	*goed*	*prima*	*goed*	*goed*	*redelijk*	*goed*
Zwolle	*nvt*	*nvt*	*redelijk*	*redelijk*	*komt eraan*	*redelijk*
Zwolle	*prima*	*prima*	*redelijk*	*goed*	*redelijk*	*goed/red*
Brielle	*goed*	*slecht*	*redelijk*	*redelijk*	*redelij*	*goed*

Tabel 3 culturele activiteiten						
Culturele activiteiten	***spreiding over de disciplines***	***voor ll motiverend***	***makkelijk te organiseren***	***kosten***	***aantal***	***gez/ind***
Amstelveen	*redelijk*	*redelijk*	*goed/red*	*goed/red*	4	drie/nul
Amsterdam	*goed/red*	*redelijk*	*goed*	*goed*	*4*	*drie/een*
Arnhem	*goed*	*goed*	*redelijk*	*nvt*	*4*	*toelichten*
Capelle	*goed*	*goed*	*goed*	*redelijk*	*4*	*vier/nul*
Gorinchem	*redelijk*	*goed*	*goed*	*prima*	*4*	*twee/twee*
Heerlen	*redelijk*	*redelijk*	*redelijk*	*redelijk*	*4*	een (soms 2)/drie
Leiderdorp	*goed*	*goed*	*slecht*	*redelijk*		*NA*
Vianen Zh	*redelijk*	*goed*	*goed*	*goed*	*4*	*vier/nul*
Waalwijk	redelijk	redelijk	redelijk	redelijk	4	een/drie
Woerden	*redelijk*	*redelijk*	*redelijk*	*NA*	*4*	*drie/een*
Zwolle	*goed*	*goed*	*goed*	*goed*	*4*	*twee/twee*
Zwolle	*goed*	*goed*	*slecht*	*redelijk*	*4+*	*twee*
Brielle	*goed*	*goed*	*goed*	*goed*		

Tabel 4 *Opmerkingen*	
Amstelveen	*heel graag kunst/cultuur portfolio vanaf klas 1*
	CKV les vanaf klas 3
	Goede verwerkingsopdrachten bij activiteiten
	Zijn we nu aan het ontwikkelen. Streven is om vanaf volgend schooljaar CKV als vak op het vmbo-t te geven.
Amsterdam	*wil integratie andere vakken, staat nu los van de rest*
Gorinchem	*moet praktischer en dichterbij*
Heerlen	*CKV heeft geen plek in het lesrooster, eventuele activiteiten ad hoc. 3e jaars sluiten Ckv af met een cultuurdossier. Vanaf 2016-2017 komt hier door een recent geschreven Kunst en Cultuurplan structureel verandering in.*
Helmond	*Sinds februari 2016 werkzaam aan het Vakcollege Helmond. Vanaf het schooljaar 2016-2017 zal een door mij geschreven en goedgekeurd Kunst- en Cultuurplan worden ingezet. Een digitaal Cultuurdossier en een vast aanbod, waarbij diverse kunstdisciplines gestructureerd aan bod komen staan centraal.*
Vianen Zh	*ll'en zijn positief, CKV werkt drempelverlagend*
Waalwijk	*mag aantrekkelijker en inhoudelijker worden*
Winterswijk	*Een samenstelling van opdrachten uit verschillende methodes en eigen opdrachten. Afgewisseld met een workshop (animatiefilms maken). Theoretische opdrachten en praktische opdrachten. Soms moeten leerlingen filmen, dan weer fotograferen.*
Zwolle	*vak is en blijft in ontwikkeling*
Zwolle	*We maken powerpointprogramma waarin de kunstdiscipline wordt behandeld, daarna volgt een praktische opdracht, daarna een reflectie ook door de leerling zelf*

CKV-vmbo vanaf 2018-19: oud en nieuw

Er is sprake van een inhoudelijke vernieuwing van het vak. Net als bij CKV op havo en vwo worden de exameneisen bijgesteld. Concreet:

Kunstvakken 1 – CKV VMBO

- Voor iedere leerling in de bovenbouw van alle leerwegen van het vmbo is CKV ook vanaf 2018-19 een verplicht examenonderdeel gebleven.
- Bij CKV onderneemt de leerling ***actief*** 4 culturele activiteiten en maken voor iedere activiteit een verwerking.
- De leerling maakt en presenteert een eigen praktische opdracht naar aanleiding van een van de culturele activiteiten.
- Reflectie op de eigen ontwikkeling, door middel van reflectieve opdrachten aan het begin en het einde van CKV. Dit noemt met vaak het CZP.
- Het CKV schoolexamen moet 'naar behoren' worden afgerond.

Belangrijk hierbij is wat in de toekomst alle leerlingen van alle leerwegen moeten doen.

'Eigen praktische opdracht produceren en presenteren'

Dit is helemaal nieuw, want in de oude eindtermen staat niks over praktische activiteiten of opdrachten. Op veel scholen betekent de PO een verandering van praktijk, zeker op de school die zich strikt houdt aan 4 oude eindtermen. Op weer andere scholen zijn practische activiteiten al lang de praktijk. Het hangt ook sterk af van de school en de docent.

Het gaat om minimaal één verplichte praktische opdracht gaat, gekoppeld aan een culturele activiteit.

Achtergronden nieuwe eindtermen

Deze achtergrondteksten zijn overgenomen van de slo. Zie ook: **Handreiking slo**

Vanaf januari 2017 was op verzoek van OCW en onder leiding van SLO een werkgroep actief die het examenprogramma verduidelijkt. De teksten hieronder maken duidelijk wat het probleem met CKV-vmbo was wat de werkgroep moest doen.

Voorstel verduidelijking en naamswijziging examenprogramma kunstvakken 1

Vanaf 2003 moeten alle vmbo-leerlingen in de bovenbouw van het vmbo verplicht deelnemen aan culturele activiteiten binnen het examenprogramma voor de kunstvakken. Scholen kunnen hier voor hun leerlingen een cultuurkaart voor aanvragen. Tot 2007 was dit examenprogramma bekend onder de naam 'kunstvakken 1 (inclusief CKV)'. Daarna is de naam van het examenprogramma, na de algemene globaliseringslag van alle eindexamenprogramma's, veranderd in 'kunstvakken 1'.

Gebleken is dat het vanaf dat moment voor verschillende scholen en kunstvakdocenten niet meer duidelijk was dat het in het gemeenschappelijk deel verplicht is om één kunstvak aan te bieden aan alle leerlingen in de bovenbouw van het vmbo, naast CKV. De Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) geeft aan dat een kunstvak (dans, drama, beeldend of muziek) verplicht is. Dit blijkt niet duidelijk uit het examenprogramma kunstvakken 1. Dit examenprogramma stelt alleen de deelname aan vier culturele activiteiten verspreid over de kunstdisciplines verplicht.

In schooljaar 2016 -2017 heeft een werkgroep van kunstvakdocenten daarom met ondersteuning van SLO en op verzoek van OCW een voorstel gemaakt voor de verduidelijking en naamswijziging van het examenprogramma. Dit voorstel blijft gericht op een brede culturele en kunstzinnige vorming van de leerling. In de verduidelijkte eindtermen 3 en 4 komt echter beter naar voren dat leerlingen niet alleen culturele activiteiten moeten meemaken en ervaren, maar ook eigen werk moeten kunnen produceren en presenteren. Daarmee is de samenhang tussen de culturele activiteiten en de praktijk van de kunstvakdiscipline weer zichtbaar. Reflectie op de culturele en kunstzinnige activiteiten vindt plaats middels een vormvrij kunstdossier. Dat wil zeggen dat het kunstdossier niet per definitie hoeft te bestaan uit een woordelijk verslag. De vorm - in woord, beeld of geluid - is nader te bepalen door de leerling, in overleg met de leraar.

Indien de staatssecretaris akkoord gaat met het voorstel zal het examenprogramma verder gaan onder de naam: ***kunstvakken inclusief ckv.***

Verduidelijking examenprogramma Kunstvakken 1
1-3-2017
Werkgroep Kunstvakken 1
Vanaf januari 2017 is op verzoek van OCW en onder leiding van SLO een werkgroep actief die het examenprogramma verduidelijkt. De werkgroep bestaat uit experts die betrokken zijn geweest bij de ontwikkeling van het examenprogramma Kunstvakken 1 (inclusief CKV), vertegenwoordigers van de vakverenigingen en vmbo-docenten (kunstvakken). Hun taak is de eindtermen zodanig te formuleren dat duidelijker naar voren komt dat leerlingen niet alleen culturele activiteiten kunnen meemaken en ervaren, maar ook eigen werk kunnen produceren en presenteren.

Het resultaat en het tijdpad
Het resultaat van de werkgroep zal in het voorjaar van 2017 voorgelegd worden aan de staatssecretaris. Het voorstel zal recht doet aan de wet- en regelgeving en passen bij de huidige praktijk van scholen. Er is geen sprake van vernieuwing of verzwaring. Indien de staatsecretaris akkoord gaat met het voorstel zal het verduidelijkte programma vermoedelijk ingevoerd worden voor leerlingen die in augustus 2017 in leerjaar 3 van het vmbo zitten. Daarna zal bij het programma een handreiking gemaakt worden.

Kunstvakken in bovenbouw vmbo
A. Wat is de bijdrage van de kunstvakken aan de drie hoofddoelen van het onderwijs?
Onderwijs in de kunst- en cultuurvakken is waardevol voor de algemene en persoonlijke vorming. Leerlingen krijgen de mogelijkheid zich breed te oriënteren. Voor leerlingen die verder willen en verder kunnen is onderwijs in kunst en cultuur ook een voorbereiding op verwante vervolgopleidingen. Hoe dragen de

kunstvakken bij aan de drie hoofddoelen van het onderwijs: ***kennisontwikkeling, persoonsvorming en maatschappelijke vorming?***

B. Wat zijn de wettelijke kaders voor kunstvakken in het vmbo: wat moet en wat mag?
Volgens het huidige examenprogramma Kunstvakken 1 moeten alle leerlingen in het vmbo (bb, kb, gl en tl) deelnemen aan ten minste vier culturele activiteiten. Ook schrijft de wet de praktijk van 'ten minste één van de kunstvakken (beeldende vorming, muziek, dans of drama)' voor. Dit moet aangeboden worden in het gemeenschappelijk deel van de bovenbouw van alle leerwegen. In de schoolpraktijk worden de beide activiteiten – het maken en het meemaken – aangeboden en CKV (culturele en kunstzinnige vorming) genoemd.

Wat mogen scholen aan kunstvakken aanbieden?

In de ***gemengde en de theoretische leerweg*** *kunnen leerlingen examen doen in een kunstvak als de school dat aanbiedt. Er zijn examenprogramma's voor beeldende vorming, muziek, dans en drama. Een leerling die examen doet in een kunstvak krijgt te maken met een centraal examen (CE) en een schoolexamen (SE). Daarnaast moeten leerlingen een examendossier opbouwen. De school heeft de mogelijkheid om een eigen invulling te geven aan de exameneenheden die horen bij het schoolexamen.*

C. Wat is de onderwijspraktijk met de kunstvakken?
Veel scholen besteden in bb, kb, gl en tl binnen het ***verplichte kunstvak in het gemeenschappelijke deel*** *aandacht aan zowel culturele als kunstzinnige activiteiten. Scholen zorgen ervoor dat leerlingen op cultureel vlak iets meemaken en op kunstzinnig gebied iets maken (produceren en presenteren). Het aanbod van CKV-activiteiten vindt dikwijls plaats in samenwerking met culturele instellingen. Een groot aantal scholen biedt in de bovenbouw van het vmbo een kunstvak aan. Ook komt voor dat scholen de samenhang zichtbaar maken tussen de culturele activiteiten en de praktijk van één, meerdere of een combinatie van kunstvakken door een geïntegreerd programma aan te bieden.*

Wat zijn de ontwikkelingen in het vmbo die ook interessant zijn voor kunstvakken?
In de beroepsgerichte leerwegen is de structuur van de beroepsgerichte programma's herzien. Vanaf augustus 2016 krijgen leerlingen in het vmbo een beroepsgericht profielvak en beroepsgerichte keuzevakken. Voor de laatste categorie zijn een aantal kunstgerelateerde, 'craft'-achtige, keuzevakken ontwikkeld. Ter illustratie een willekeurige selectie uit de reeds beschikbare keuzevakken: ***Podium; Dans; Mode & design: Licht, geluid en decor; Fotografie.*** *Een aantal scholen heeft op basis van profiel- en keuzevakken een kunstgerelateerde leerroutes ingericht*

Voor gl en tl bestaat het ***examenprogramma voor beeldende vorming, muziek, dans en drama*** *uit een centraal examen (CE) en een schoolexamen (SE). Daarnaast bouwen leerlingen een examendossier op. De school kan een eigen invulling geven aan de exameneenheden die met een schoolexamen worden afgesloten. Produceren of maken, musiceren, dansen en spelen worden getoetst in een schoolexamen. Het theoretische deel van de verschillende disciplines wordt getoetst in een centraal schriftelijk examen (CSE). Het examen beeldende vorming kent naast een CSE ook een centraal praktisch examen (CPE). Van de vier examenprogramma's voor de kunstvakken kent alleen beeldende vorming een CPE. Voor de drie andere kunstdisciplines is geen CPE.*

CKV-vmbo subsidieregeling

Cultuureducatie in het vmbo en het praktijkonderwijs

08-03-2017 Fonds voor Cultuurparticipatie
Het Fonds voor Cultuurparticipatie blijft samen met het Prins Bernhard Cultuurfonds cultuureducatie in het vmbo de komende periode stimuleren. De culturele instelling en de school werken in co-creatie samen om culturele activiteiten te ontwikkelen en uit te voeren, waarbij de culturele ontwikkeling van de leerlingen centraal staat. Ook zijn projecten mogelijk in het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Deze subsidieregeling, waarvoor vanaf 3 april 2017 tot 6 februari 2018 ingediend kan worden, past in onze grotere ambitie om voor deze doelgroep meer en beter cultuuronderwijs te realiseren. Minister Bussemaker heeft voor cultuureducatie in het vmbo extra middelen beschikbaar gesteld aan het Fonds voor Cultuurparticipatie

WAARVOOR KAN IK SUBSIDIE AANVRAGEN?

De culturele instelling kan subsidie aanvragen wanneer:

- Er in samenwerking met tenminste één school voor vmbo en/of praktijkonderwijs en/of voortgezet speciaal onderwijs innovatieve cultuur-educatieve activiteiten worden ontwikkeld en uitgevoerd; en
- Het project start in het schooljaar 2017-2018; en
- De looptijd van het project minimaal twee en maximaal drie schooljaren is, waarbij er gedurende ten minste twee schooljaren activiteiten plaatsvinden met leerlingen; en
- Het project aansluit bij het curriculum van de school en de expertise van de culturele instelling; en
- Er wordt gewerkt aan borging in het schoolplan.

De aangevraagde subsidie is minimaal €25.000 en maximaal €80.000 voor het gehele project. De subsidie is maximaal 50% van de begroting (variabele projectkosten). Dat betekent dat de totale projectkosten voor het project minimaal €50.000 en maximaal €160.000 zijn. De onderwijsinstelling draagt ten minste 10% bij aan de benodigde middelen voor het project.

Voorwaarden: Waar Moet Een Aanvraag Aan Voldoen?

De aanvraag is voorzien van de volgende bijlagen:

- Projectplan
- Samenwerkingsovereenkomst
- Begroting

In het projectplan van maximaal 5000 woorden komen de volgende onderdelen aan bod:

- **Inhoud, doelstellingen en doelgroep van het project**

- Beschrijf de inhoud, de doelstelling(en) en de opzet van het project.
- Beschrijf de doelgroep(en) die aan het project gaan deelnemen (op leerlingen van welke leerwegen en profielen richten de activiteiten zich).
- Geef aan wat het concrete eindresultaat van het project is.
- Geef aan hoe het project past bij het curriculum van de school met een korte omschrijving van de school en de aangeboden leerwegen en profielen.
- Geef aan op welke wijze het project wordt gemonitord en geëvalueerd.

Organisatorische werkwijze

- Beschrijf de projectstructuur en de taak- en rolverdeling tussen culturele instelling en onderwijsinstelling.
- Geef aan wat de planning is van het project.
- De begroting is een bijlage bij de aanvraag, geef een overzicht van de inkomsten en uitgaven en maak een verbinding met de activiteiten in het projectplan.
- Geef eventueel een toelichting op de samenwerkingsovereenkomst.

Katern 3

Eindtermen, nieuw en oud

De nieuwe eindtermen CKV-VMBO vanaf 1 augustus 2018

De inhoud van het examenprogramma **Kunstvakken inclusief ckv** is gericht op een brede culturele en kunstzinnige vorming. De essentie is dat leerlingen culturele activiteiten meemaken – ervaren – en eigen werk produceren en presenteren. Reflectie op culturele en kunstzinnige activiteiten vindt plaats middels een vormvrij kunstdossier. Dat wil zeggen dat het kunstdossier niet per definitie hoeft te bestaan uit een woordelijk verslag.

Het examenprogramma van Kunstvakken inclusief ckv heeft voor alle leerwegen (bb, kb, gl en tl) betrekking op de onderstaande eindtermen.

1 De kandidaat kan zich oriënteren op de eigen loopbaan en het belang van kunst en cultuur in de maatschappij.

2 De kandidaat kan basisvaardigheden toepassen die betrekking hebben op communiceren, samenwerken en informatie verwerven en verwerken.

3 De kandidaat kan zich een beeld vormen van het culturele en kunstzinnige veld door te kiezen voor en actief deel te nemen aan ten minste 4 culturele en kunstzinnige activiteiten die gerelateerd zijn aan verschillende kunstvakken (zoals bijvoorbeeld: beeldende vorming, muziek dans en drama).
Ten minste één kunstzinnige activiteit resulteert in de productie en presentatie van eigen werk.

4 De kandidaat kan zijn culturele en kunstzinnige ontwikkeling inzichtelijk maken in een kunstdossier, waarvan de vorm door de school en de leerling tezamen bepaald wordt. Hij kan daarmee verslag doen van alle activiteiten die zijn ondernomen en hij kan hierop reflecteren.

Al de bovenstaande exameneenheden worden getoetst in het schoolexamen. Het examenprogramma Kunstvakken inclusief CKV kent geen centraal examen. Het volledige en actuele examenprogramma (inclusief preambule) is te vinden op www.examenblad.nl.

Het examenprogramma beschrijft de inhoud. *Hoe* het programma wordt ingevuld is aan de school. Scholen en leraren hebben de ruimte zelf inhoudelijke keuzes te maken bij de concretisering van de eindtermen.

De oude eindtermen CKV-VMBO tot 1 augustus 2018

Culturele activiteiten

De kandidaat heeft actief deelgenomen aan tenminste 4 culturele activiteiten en kan een eigen keuze maken uit het culturele aanbod.

De culturele activiteiten zijn daarbij gespreid over verschillende kunstdisciplines.

Reflectie en kunstdossier

De kandidaat kan met betrekking tot de culturele activiteiten:
• een kunstdossier samenstellen waarbij hij verslag doet van het voorbereiden en ondernemen van de culturele activiteit
• aan de hand daarvan reflecteren op zijn ervaringen, interpretaties en waarderingen.

De nog oudere eindtermen, die golden tot 2007

I Culturele activiteiten

De culturele activiteiten zijn zo **verdeeld naar** de verschillende kunstdisciplines in **dans, drama, beeldende vormgeving en muziek**, dat een **brede spreiding** is gegarandeerd.

Daarbij moet gedacht worden aan:
- het bezoeken van tentoonstellingen en/of collecties voor beeldende kunst en/of vormgeving (waaronder ook film-, foto, video en multimedia kunst);

- het bezoeken van concerten, dans-, theater en filmvoorstellingen, of repetities, enz.

- het bezoeken van interdisciplinaire kunstvormen, zoals festivals, muziektheater;

- het deelnemen aan excursies (architectuurwandelingen, beeldenroutes en dergelijke) en het bezoeken van ateliers, werkplaatsen, archieven, monumenten, historische stadskernen, enz .

- het zelf participeren in culturele activiteiten, zoals musicals, theatervoorstellingen, enz.
kan eigen keuzes maken uit het culturele aanbod

Reflectie en kunstdossier

De kandidaat
1 heeft een kunstdossier samengesteld
2 doet in dat kunstdossier **verslag van de culturele activiteite**n, en de voorbereidingen door middel van woord, beeld, beweging en/of geluid en eventueel met gebruik van ICT
3 kan door middel van het kunstdossier zijn interpretaties en waarderingen van culturele activiteiten **toelichten**.
4 kan aan de hand van zijn kunstdossier **reflecteren op** zijn **ervaringen**. Dat kan in de vorm van een gesprek, een schriftelijk verslag, een eigen werkstuk of presentatie (bijvoorbeeld: een fotoreportage, een website, een aantal schetsen)

De CKV eindtermen voor havo/vwo, vanaf 2017

Domein A – verkennen

1 De kandidaat kan de eigen ervaring met kunst, kunstzinnige interesses, kennis van en opvattingen over kunst beschrijven en daarop reflecteren, en het resultaat daarvan gedocumenteerd vastleggen.

2 De kandidaat kan daarbij aangeven:

- *wat de eigen ervaring met kunst is geweest, welke kennis hij van kunst heeft en wat zijn kunstopvattingen zijn;*
- *hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen m.b.t. kunst zijn gevormd;*
- *hoe zijn ervaring, interesses, kennis en opvattingen zich verhouden tot die van anderen, onder wie zijn medeleerlingen*

Domein B – verbreden

3. De kandidaat kan ervaringen met nieuwe kunstzinnige activiteiten die worden aangeboden in een levensechte, professionele context, beschouwen en waarderen.

4. De kandidaat kan inhoud, vorm en betekenis van uitingen in tenminste drie (havo) of vier (vwo) kunstdisciplines[1] ... beschouwen.

-

Domein C – Verdiepen

5. *De kandidaat kan, individueel en/of in een klein team van medeleerlingen, een artistiek creatief proces of een aspect daarvan onderzoeken.*

6. *De kandidaat kan hierbij gebruik maken van:*
   - *voor dit onderzoek of proces geschikte werkwijzen, in de vorm van praktische activiteiten en beschouwend onderzoek;*
   - *de voor dit onderzoek vereiste creërende en analytische vaardigheden;*
   - *diverse bronnen in verschillende media;*
   - *zijn culturele omgeving.*

7. *De kandidaat kan hierbij gebruik maken van de onder domein B opgedane kunsttheoretische en/of cultuurhistorische kennis. De vwo-kandidaat kan aanvullend deze kennis kritisch analyseren en contextualiseren.*

8. *De kandidaat kan de verkregen inzichten documenteren en verantwoorden in een daartoe geëigende vorm, zoals een presentatie, tentoonstelling, verslag, debat, beeld, film, performance.*

Domein D – Verbinden

9. *De kandidaat kan verbanden leggen tussen de in de domeinen A, B en C opgedane ervaringen en inzichten met betrekking tot kunstzinnige processen.*

10. *De kandidaat kan aangeven wat daarvan de betekenis is voor zijn (verdere) kunstzinnige en culturele ontwikkeling.*
11. *De kandidaat kan deze reflectie toelichten in een daartoe geëigende vorm; te denken valt aan een gesprek, een film, een presentatie, een (digitaal) dossier of een combinatie van deze vormen.*

Dit schoolexamen wordt afgesloten met een eindcijfer dat meetelt in het combinatiecijfer, onderdeel van de slaag-zakregeling.
Artikel 50 van het Eindexamenbesluit VO wordt aangepast.

Kerndoelen CKV-junior

(CKV in de onderbouw)

Met de invoering van de 58 kerndoelen van de onderbouw in 2006-07 is cururele en kuntzinnige vorming een verplicht onderdeel geworden voor alle leerlingen in klas 1 en 2. Kerndoelen 50, 51 en 52, samen met het 'karakteristiek' sluiten perfect aan op soortgelijke kerndoelen in het basisonderwijs en op de eindtermen van het examenvak CKV in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

CKV-junior is een uitstekende manier om de kerndoelen en de 'karakteristiek' samenhangend aan de orde te laten komen. Hieronder staat het 'karakteristiek' en de kerndoelen.

Karakteristiek (niet compleet, zie www.kernvakckv.nl voor de volledgige tekst).
In het leergebied Kunst en cultuur verdiepen en verbreden leerlingen hun kennismaking met kunstzinnige en andere culturele uitingen.
In de onderbouw van het voortgezet onderwijs ontleent het leergebied zijn inhoud in de eerste plaats aan de kunstzinnige disciplines: muziek, dans, drama en de beeldende vakken handenarbeid, tekenen, textiele werkvormen en audiovisuele vorming....

Leerlingen leren op exemplarische wijze kunst te begrijpen en te waarderen. Tot het leergebied hoort daarom ook een **in het programma ingebedde kennismaking met verschillende kunstuitingen door bezoeken aan tentoonstellingen en uitvoeringen.** Doel is dat alle leerlingen met **verschillende soorten professionele uitingen** in elk geval kennismaken. Door de bezoeken op school voor te bereiden en de ervaringen te verwerken, worden ze in het perspectief van de doelen van het leergebied geplaatst.
Ervaringen met het eigen werk en het werk van anderen kunnen in een **cultuurdossier** worden vastgelegd met behulp van schriftelijke, visuele of auditieve middelen.

De 3 kerndoelen CKV (onderdeel van het leergebied Kunst en cultuur)

50 De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- en filmvoorstellingen.
(Culturele activiteiten)

51 De leerling leert met behulp van visuele of auditieve middelen **verslag te doen** van deelname aan kunstzinnige activiteiten, als toeschouwer en als deelnemer. **(Cultuurdossier)**

52 De leerling leert mondeling of schriftelijk te **reflecteren** op eigen werk en werk van anderen, waaronder dat van kunstenaars. **(Cultuurdossier)**

Kerndoelen Kunstzinnige oriëntatie, Basisschool

Ook voor de basisschool zijn nieuwe kerndoelen gemaakt die duidelijk aansluiten bij de kerndoelen van de onderbouw VO.

Karakteristiek

Door middel van een kunstzinnige oriëntatie maken kinderen kennis met kunstzinnige en culturele aspecten in hun leefwereld. Het gaat bij dit domein om kennismaking met dié aspecten van cultureel erfgoed waarmee mensen in de loop van de tijd vorm en betekenis hebben gegeven aan hun bestaan. Het gaat bij kunstzinnige oriëntatie ook om het verwerven van enige kennis van de hedendaagse kunstzinnige en culturele diversiteit. Dit vindt zowel op school plaats, als via regelmatige interactie met de (buiten)wereld. Kinderen leren zich aan de hand van kunstzinnige oriëntatie open te stellen: ze kijken naar schilderijen en beelden, ze luisteren naar muziek, ze genieten van taal en beweging. Kunstzinnige oriëntatie is er ook op gericht bij te dragen aan de waardering van leerlingen voor culturele en kunstzinnige uitingen in hun leefomgeving. Ze leren daarnaast zichzelf te uiten met aan het kunstzinnige domein ontleende middelen:

• ze leren de beeldende mogelijkheden van diverse materialen onderzoeken, aan de hand van de aspecten kleur, vorm, ruimte, textuur en compositie;
• ze maken tekeningen en ruimtelijke werkstukken;
• ze leren liedjes en leren ritme instrumenten te gebruiken als ondersteuning bij het zingen;
• ze spelen en bewegen.

Waar mogelijk worden daarbij onderwerpen gebruikt die samenhangen met die uit andere leergebieden. Het onderwijs wordt daardoor meer samenhangend en mede daardoor betekenisvoller voor leerlingen. Maar voorop staat natuurlijk de authentieke bijdrage van kunstzinnige oriëntatie aan de ontwikkeling van kinderen.

Kerndoelen basisonderwijs

54 De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

55 De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

56 De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Katern 4
Culturele activiteiten

Deze activiteiten vormen het hart van culturele en kunstzinnige vorming. Elk kind ontwikkelt al jong een eigen culturele referentiekader: zijn/haar verzameling aan culturele en kunstzinnige ervaringen. Door middel van het kunstdossier wordt dit zelfportret (=CZP) duidelijk. Een belangrijk doel voor CKV is om leerlingen te stimuleren nieuwe culturele ervaringen mee te maken.

Deze eindtermen voor CKV in het vmbo sluiten hier goed bij aan.

1) **Aantal.** De leerling heeft **actief** deelgenomen aan **tenminste vier (4) verschillende culturele activiteiten**.

2) **Een brede spreiding:**

dans
drama
beeldende vormgeving
muziek

Vaak zal het gaan om **bezoeken** van:

tentoonstellingen, beeldende kunst, vormgeving

film-, foto, video en multimedia kunst

concerten, dans-, theater en filmvoorstellingen, repetities

festivals, muziektheater

ateliers en werkplaatsen

archieven

monumenten

historische stadskernen

het deelnemen aan excursies, architectuurwandelingen, beeldenroutes

het zelf participeren in culturele activiteiten, zoals musicals, theatervoorstellingen, enz.

2 **kan eigen keuzes maken** uit het culturele aanbod

Toelichting uit de slo handreiking
Handreiking slo, KV/K/3 ca's

KV/K/3 Culturele en kunstzinnige activiteiten

De kandidaat kan zich een beeld vormen van het culturele en kunstzinnige veld door te kiezen voor en actief deel te nemen aan ten minste 4 culturele en kunstzinnige activiteiten die gerelateerd zijn aan verschillende kunstvakken (zoals bijvoorbeeld: beeldende vorming, muziek, dans, en drama). Ten minste één kunstzinnige activiteit resulteert in de productie en presentatie van eigen werk.

De kern van het examenprogramma zijn de culturele en kunstzinnige activiteiten. Leerlingen ondernemen activiteiten en maken en presenteren eigen werk. Zij doen daarvan verslag in een kunstdossier waarvan de vorm vrij is. Dat wil zeggen de vorm – in woord, beeld of geluid – is nader te bepalen door de leerling in overleg met de leraar.

Voortbouwend op de ervaringen in de onderbouw is het doel van het examenprogramma dat leerlingen in de volledige breedte van het domein kennis kunnen maken met hun culturele omgeving en het culturele aanbod, en dat zij zelf werk kunnen maken en presenteren. Het vak richt zich op de ervaring en de praktijk. Het uitgangspunt is dat leerlingen met nieuwe vormen van kunst (ook buiten school) in aanraking komen, zelfstandig keuzes leren maken en de samenhang zien tussen kunst en cultuur.

Daarbij valt te denken aan:

- Workshops over dans, muziek, mode, fotografie, theater, circus, film, vormgeving, printtechnieken etc.;
- Bezoeken van concerten, dans-, film-, theater en filmvoorstellingen of repetities;
- Kijkje achter de schermen bij culturele instellingen of bezoek aan ateliers en werkplaatsen;
- Bezoeken van tentoonstellingen en/of collectie van beeldende kunst en/of vormgeving (waaronder ook film, foto, video en multimediale kunst);
- Deelnemen aan excursies (architectuurwandelingen, beeldenroutes);
- Bijwonen van een televisieopnames;
- Praktische lesactiviteiten in één of meerdere kunstdisciplines, zoals het maken van een fotoreportage, schilderen, tekenen, muziek maken, toneelspelen en dergelijke.

Binnen het examenprogramma is veel ruimte voor het aanleren van vaardigheden. Dit geldt voor vakspecifieke vaardigheden, algemene (vakoverstijgende) vaardigheden en loopbaanoriënterende vaardigheden.

Organisatiemodellen voor ckv-vmbo activiteiten

gesloten

School organiseert de 4 activiteiten voor alle leerlingen

Leerlingen hebben binnen die activiteiten wel keuzemogelijkheden (zit in de eindtermen, dus keuzes moeten er zijn).

Voordelen Kost waarschijnlijk de minste tijd om te organiseren; leerlingen krijgen per activiteit een klassikale voorbereiding en reflectie.

Nadelen Stimuleert zelfwerkzaamheid niet en geeft leerlingen niet de mogelijkheid zelf met activiteiten te komen; docenten zijn betrekkelijk veel tijd kwijt aan het orgaiseren van activiteiten voor de hele groep.

Werkdruk leerling
Werkdruk docent

half open

School organiseert 2 activiteiten, laat leerlingen zelfstandig 2 andere activiteiten kiezen
leerlingen krijgen twee 'model' activiteiten aan de hand waarvan ze oefenen met de werkwijze van de twee zelfstandige activiteiten.

Voordelen

Nadelen

Werkdruk leerling

Werkdruk docent

open

Leerlingen kiezen zelf alle 4 activiteiten

Voordelen Leerlingen worden gestimuleerd om zelfstandig zo veel mogelijk te regelen en ondernemen; leerlingen nemen 'ownership' van het leerproces.

Nadelen Zonder duidelijkheid over doel en werkwijze zullen veel leerlingen hun weg niet op tijd vinden; veel docenttijd gaat zitten in de begeleiding van het proces van groepjes leerlingen; leerlingen zijn veel tijd kwijt met het regelen van van alles en nog wat, minder tijd over voor de activiteiten zelf.

Werkdruk leerling
Werkdruk docent

Katern 5

Productie en presentatie eigen werk nav een CA

In de handreiking van de SLO is dit onderdeel niet apart toegelicht Handreiking slo, KV/K/3 ca's

KV/K/3 Culturele en kunstzinnige activiteiten

3.1 De kandidaat kan zich een beeld vormen van het culturele en kunstzinnige veld door te kiezen voor en actief deel te nemen aan ten minste 4 culturele en kunstzinnige activiteiten die gerelateerd zijn aan verschillende kunstvakken (zoals bijvoorbeeld: beeldende vorming, muziek, dans, en drama).

3.2 Ten minste één kunstzinnige activiteit resulteert in de productie en presentatie van eigen werk.

- 3.1.1 Workshops over dans, muziek, mode, fotografie, theater, circus, film, vormgeving, printtechnieken etc.
- 3.1.2 Bezoeken van concerten, dans-, film-, theater en filmvoorstellingen of repetities
- 3.1.3 Kijkje achter de schermen bij culturele instellingen of bezoek aan ateliers en werkplaatsen
- 3.1.4 Bezoeken van tentoonstellingen en/of collectie van beeldende kunst en/of vormgeving (waaronder ook film, foto, video en multimediale kunst)
- 3.1.5 Deelnemen aan excursies (architectuurwandelingen, beeldenroutes)
- 3.1.6 Bijwonen van een televisieopnames
- 3.1.7 Praktische lesactiviteiten in één of meerdere kunstdisciplines, zoals het maken van een fotoreportage, schilderen, tekenen, muziek maken, toneelspelen en dergelijke.

In feite staan hier 2 sub-eindtermen. '3.1' gaat over de culturele activiteiten. Deze worden in de SLO toelichting toegelicht met de 7 voorbeelden van workhops, bezoeken, kijken in de praktijk, musea, excursies, tv studio's en praktische activiteiten. Dit is allemaal bekend en duidelijk.

'Eigen werk' (3.2) lijkt op zich ook wel duidelijk. Maar er staan geen voorbeelden in de toelichting.

Hoe moeten we dit dan invullen?

Misschien staan er in de teksten hieronder, ook uit de handreiking, wat bruikbare ideeën.

1	Oriëntatie op begrippen kunst en cultuur	Wat heeft de leerling meegemaakt? Wat heeft de leerling gemaakt? Welke terreinen zijn blanco? Wat spreekt aan en waarom? Hoe definiëren leerlingen kunst en cultuur? Dit kan beginnen met een terugblik in de vorm van een vormvrije kunstautobiografie (woord, beeld, geluid). Wat hebben leerlingen meegemaakt? wat hebben leerlingen gedaan op bijvoorbeeld het gebied van muziek, mode, film, of theater? En wat niet? Wat spreekt hen aan en waarom of waarom niet? Hoe definiëren leerlingen kunst en cultuur? Wat zijn de verschillen en de overeenkomsten? *Oriëntatie op leren en werken* *In het kader van oriëntatie op leren en werken kunnen leerlingen bijvoorbeeld ouders, familie, buren en/of kennissen interviewen over hun ervaringen met kunst en cultuur en over een definitie voor kunst en cultuur.*
2	Verkenning van de culturele omgeving	Waar staan de beelden, bij welke instellingen kun je dansen, muziek maken of schilderen, waar zijn de musea en bioscopen, welke evenementen zijn er zoal? Waar zijn de ateliers en ontwerpbureaus? Ook belangrijk: Wat spreekt de leerling aan en waarom? De verkenning kan gebeuren door leerlingen op pad te laten gaan om actief de culturele omgeving in kaart te brengen. Waar staan beelden, bij welke instellingen kun je dansen, muziek maken of schilderen, waar zijn de musea en bioscopen, welke evenementen zijn er zoal? Waar zijn de ateliers en ontwerpbureaus? Wat spreekt hen aan en waarom (niet)? Het kan ook dat leerlingen in de school deze informatie verzamelen. *Oriëntatie op leren en werken* *De concrete verkenning geeft leerlingen vanzelf een beeld van bedrijven en instellingen in de sector. Door beroepsbeoefenaren te interviewen en een kijkje achter de schermen te nemen krijgen leerlingen een beeld van creatieve en ambachtelijke beroepen en functies.*

3	De keuze voor een culturele activiteit inclusief oriëntatie	Welke activiteiten sluiten aan bij de belevingswereld van de leerlingen? Welke activiteiten verruimen de horizon? Om een keuze te kunnen maken uit het aanbod verzamelen leerlingen inhoudelijke en praktische informatie over de activiteit. Het examenprogramma schrijft voor dat leerlingen een keuze maken en actief deelnemen culturele activiteiten. Afhankelijk van de leerlingen, de mogelijkheden in de buurt van de school en de organisatie kunnen leerlingen een beargumenteerde keuze maken uit het aanbod in (de nabije omgeving van) de school. De culturele activiteiten brengen de leerling bij voorkeur in contact met kunstuitingen in levensechte contexten. Welke activiteiten sluiten aan bij de belevingswereld van deze leerlingen en welke activiteiten verruimen de horizon? Om een keuze te kunnen maken uit het aanbod verzamelen leerlingen praktische en inhoudelijk informatie over de activiteit. Dit kan bijvoorbeeld gaan over de vorm, de inhoud en de betekenis van de kunstuiting. *Oriëntatie op leren en werken* *Stimuleer de leerlingen om vanuit beroepsgerichte profielen of keuzevakken bepaalde activiteiten te kiezen en beroepen te onderzoeken. Zo wordt ook de samenhang zichtbaar tussen het kunstvak en de beroepsgerichte vakken. Voorbeelden: keuzevak fotografie en fotograaf; keuzevak digispel en gamedesign; keuzevak Podium en artiest. Voor tl-leerlingen die examen doen in een kunstvak kan aangesloten worden bij de CKV examen thema's.*
4	De keuze voor een kunstzinnige activiteit, inclusief oriëntatie	Het is goed de samenhang tussen de culturele activiteiten en de praktijk van één of meerdere van de kunstvakdisciplines voor leerlingen zichtbaar te maken. Hoe kan de culturele activiteit de start zijn van een kunstzinnige vervolgactiviteit of hoe kan een kunstzinnige activiteit aansluiten bij een culturele activiteit? Is er bijvoorbeeld een verbindend thema of onderwerp denkbaar? *Oriëntatie op leren en werken* *Hiervoor geldt hetzelfde als bij stap 3: Stimuleer de leerlingen om vanuit beroepsgerichte profielen of keuzevakken bepaalde activiteiten te kiezen en beroepen te onderzoeken. Voorbeelden: Groen en designer; BWI en meubelontwerper, D&P en vormgever. Voor tl-leerlingen die examen doen in een kunstvak kan aangesloten worden bij de CKV-examen thema's.*
5	Ondernemen en/of produceren	Soms is het mogelijk om handige combinaties te maken, bijvoorbeeld: leerlingen bezoeken een kunstenaar in zijn atelier en bekijken zijn of haar werk, zij nemen meteen een interview af en kunnen zo zelf werk produceren. Het is de uitdaging om leerlingen bij voorkeur buiten de school een ervaring of beleving te bieden. Dit is sterk afhankelijk van de ervaring van leerlingen en de mogelijkheden in de buurt van de school. Soms is het mogelijk om handige combinaties te maken, bijvoorbeeld: leerlingen bezoeken een kunstenaar in zijn atelier en bekijken zijn of haar werk, nemen een interview af en kunnen zelf werk produceren. *Oriëntatie op leren en werken* *Vanzelfsprekend is de activiteit die een leerling onderneemt hét moment waarop de resultaten van een opleiding en beroep zichtbaar worden. In deze fase komen leerlingen echt in contact met anderen. Dit is een goed moment om leerlingen vragen te laten stellen om een beeld te krijgen van het werk.*
6	Vormvrij kunstdossier en reflectie	Leerlingen moeten hun activiteiten documenteren in een kunstdossier waarvan de vorm vrij te kiezen is. Dit kan bijvoorbeeld ook een videofragment, een audiobestand of een fotoreportage zijn. De keuze voor de vorm zegt iets over de interesse of talenten van de leerlingen. *Oriëntatie op leren en werken* *Stimuleer leerlingen ook aandacht te besteden aan hun kwaliteiten en hun motieven: Wat kan ik het best en hoe weet ik dat? Waar ga en sta ik voor en waarom? Maar ook: hoe heb ik dat ontdekt?*
7	Presentatie	Tijdens de presentatie delen de leerlingen hun ervaringen met medeleerlingen en leraren. Dit is ook het moment om het eigen werk onder de aandacht te brengen. Voor de verdere ontwikkeling van de leerling is het van belang dat de leerling weet door welke ervaring of welk inzicht hij of zij is geraakt. *Oriëntatie op leren en werken* *Vanzelfsprekend wordt er ook vooruit geblikt: wat betekenen de ervaringen voor het vervolg van de loopbaan en voor de vrije tijd?*

Katern 6
CZP en kunstdossier

Toelichting uit de slo handreiking
Handreiking slo, KV/K/4 kunstdossier

KV/K/4 Reflectie en kunstdossier
De kandidaat kan zijn culturele en kunstzinnige ontwikkeling inzichtelijk maken in een kunstdossier, waarvan de vorm door de school en de leerling tezamen bepaald wordt. Hij kan daarmee verslag doen van alle activiteiten die zijn ondernomen en hierop reflecteren.

Leerlingen kunnen hun activiteiten documenteren in een kunstdossier door alle informatie die ze tegenkomen tijdens het onderzoek naar de kunstzinnige en culturele activiteiten te verzamelen. Dit kunnen bijvoorbeeld recensies, toegangsbewijzen en foto's zijn. Ook schetsen, experimenten en/of proefjes voor het eigen werk horen daarbij.

De vorm van het dossier bepaalt de leerling in overleg met de leraar. De vorm kan bijvoorbeeld een video, een serie foto's of een website zijn. De keuze voor de vorm zegt iets over de interesse of talenten van de leerling. Ook is het mogelijk juist een beeldende verwerkingsvorm te kiezen en leerlingen te vragen met een eigen beeld te reageren op de ervaringen die ze opgedaan hebben.

Reflectie
Reflectie heeft niet alleen betrekking op de ervaring van de leerling met kunstuitingen en de waardering daarvan. Reflectie houdt ook in dat er aandacht is voor de betekenis van de kunstuitingen vanuit het perspectief van de maker en de toeschouwer. Leerlingen verdiepen zich in de inhoud en de vorm, horen over de motieven van de maker en kunnen daar voor zichzelf betekenis aan geven. De volgende vragen kunnen daarbij leidend zijn:

- Wat denk jij dat de maker met zijn werk wil zeggen?
- Wat wil de maker met zijn werk zeggen?
- Wat betekent het voor jou als kijker?

Voor de verdere ontwikkeling van de leerling is het van belang dat de leerling weet door welke ervaring of welk inzicht de leerling is geraakt.

Presentatie
Kunstvakken inclusief CKV kan worden afgesloten met een presentatie. Leerlingen presenteren hun ervaringen aan hun klasgenoten, eventueel ook aan leerlingen van andere klassen, docenten en/of ouders. Het voordeel van een presentatie is dat leerlingen toewerken naar een einddoel. Daarnaast krijgen alle leerlingen in de klas (en eventueel de medeleerlingen) een waaier aan mogelijkheden gepresenteerd. De presentatie kan een onderdeel zijn van het schoolexamen. In dat geval moet de presentatie in het PTA opgenomen zijn.

Nog meer over het kunstdossier

Kunstdossier, examendossier, CKV dossier of cultuurdossier? Of portfolio, ipv dossier? In de eindtermen 2018+ staat duidelijk 'kunstdossier', maar een school kan een eigen benaming kiezen.

Hoe dan ook, officieel is het een officieel examendossier.

Toelichting

Een kunstdossier is een officieel examendossier. Het moet daarom aan **de exameneisen (= PTA)** van de school voldoen.

Het is aan te bevelen een standaard dossiervorm en werkwijze te gebruiken. Hieronder een suggestie voor hoe dat op een eenvoudige manier zou kunnen. Belangrijke uitgangspunten hierbij zijn dat de indeling voor alle leerlingen gelijk is en dat de onderdelen die het meest interessant zijn voor een afsluitend gesprek voorin staan.

De oude eindtermen zijn duidelijk:

De kandidaat

1 heeft een kunstdossier samengesteld

2 doet in dat kunstdossier **verslag van de culturele activiteite**n, en de voorbereidingen door middel van woord, beeld, beweging en/of geluid en eventueel met gebruik van ICT

3 kan door middel van het kunstdossier zijn interpretaties en waarderingen van culturele activiteiten **toelichten**.

4 kan aan de hand van zijn kunstdossier **reflecteren op** zijn **ervaringen**. Dat kan in de vorm van een gesprek, een schriftelijk verslag, een eigen werkstuk of presentatie (bijvoorbeeld: een fotoreportage, een website, een aantal schetsen

Men werkt meestal met een standaard dossiervorm en werkwijze. Hieronder een voorbeeld van hoe veel scholen dit dossier vormgeven.

Inhoudsopgave van een CKV cultuurdossier in de bovenbouw VMBO

Omslag

1 Inhoudsopgave

2 Overzicht van culturele activiteiten

3 Cultureel zelfportret

4 Kijkwijzers/verslagen of andere verwerkingen bij de culturele activiteiten

5 Eigen werk

Aanvullende suggesties
1 Laat de 'omslag' of voorkant een visuele weerspiegeling zijn van de inhoud. De leerling aanmoedigen er iets creatiefs van te maken.

2 Als bijlage kunnen leerlingen voorwerpen toevoegen die niet in de map passen. Te denken valt aan grote posters, video's, onderdelen van eventuele presentaties.

3 Stimuleer leerlingen een dossier te maken waar ze trots op kunnen zijn.

4 Als het kan, begin al in de brugklas met een *cultuurdossier*. Dan is het (examen)dossier van de derde of vierde klas een (afsluitend) onderdeel van de leerlijn kunst en cultuur.

Praktische tips
1 Veel docenten gebruiken een snelhechter. Digitale cultuurdossiers zijn de toekomst, maar op veel scholen zijn er met digitaal nog altijd logistieke problemen.

2 Het betreft examenwerk, dus bewaar het werk in elk geval tot het moment dat de leerling klaar is met CKV.

3 Geef het dossier mee aan de leerling als je het niet meer nodig hebt (als hij/zij klaar is met CKV, of bij de diploma uitreiking)

4 Een registratiekaart is voldoende bewijs dat de leerling het vak heeft gevolgd. Je hoeft het fysieke dossier dus niet tot maanden nadat de leerling van school is te bewaren.

5 Bewaar jaarlijks 'voorbeelddossiers' van vijf of zes leerlingen. Deze dossiers laat je aan de volgende lichting zien als voorbeeld van wat wel en niet kan. Ook zijn ze bij een eventueel inspectiebezoek interessant. Daarnaast kunnen ze nieuw collega's een goed beeld geven van wat de bedoeling is met CKV.

BASISELEMENTEN KUNSTDOSSIER

CZP1	CA 1 t/4	EW	CZP2

CZP= CULTUREEL ZELFPORTRET

CA= CULTURELE ACTIVITEITEN

EW= EIGEN WERK

Een brede cultuurdossier

Wil je aansluiten, samenhang en afstemming zoeken bij andere vakken of een doorlopende leerlijn kunst en cultuur vanaf de brugklas? Een dossier daar een hulpmiddel bij zijn.
Denk aan het fictiedossier van Nederlands, het mediadossier van de moderne vreemde talen en activiteiten en projecten van de andere vakken.

Een dossier als project

Het dossier kan men ook als een project van de leerling opvatten. Hierbij is het zaak de leerling actief te betrekken bij de verschillende onderdelen van het dossier.

Onderdelen van zo'n dossier kunnen zijn:

1) Definitie kunst en cultuur: docenten en leerlingen maken samen een definitie van kunst en cultuur. Dat maakt voor de leerlingen duidelijk welke culturele activiteiten ze kunnen ondernemen.

2) Culturele kaart van je omgeving: leerlingen brengen in kaart waar je allemaal culturele activiteiten kunt ondernemen, wat er aan cultuur te zien of te beleven is.

3) Foto's eigen culturele omgeving

4) Topdrielijsten muziek, beeldend, film, enz

5) Verslagen/kijkwijzers (= foto's, website, video maken) van projecten, culturele activiteiten, eigen kunstzinnig werk.

6) Wat vind ik van mijn cultuurdossier?

Aanvullende suggesties
1 Laat de 'omslag' of voorkant een visuele weerspiegeling zijn van de inhoud. De leerling aanmoedigen er iets creatiefs van te maken.

2 Als bijlage kunnen leerlingen voorwerpen toevoegen die niet in de map passen. Te denken valt aan grote posters, video's, onderdelen van eventuele presentaties.

3 Stimuleer leerlingen een cultuurdossier te maken waar ze trots op kunnen zijn.

4 Als het kan, zoek aansluiting bij cultuurdossier van het examenvak CKV. Het cultuurdossier in onderbouw is zo een onderdeel van de leerlijn kunst en cultuur.

5 Bewaar jaarlijks'voorbeelddossiers' van vijf of zes leerlingen. Deze dossiers laat je aan de volgende lichting zien als voorbeeld van wat wel en niet kan.

Katern 8

Lesmateriaal

Een methode of een hulpmiddel? De meeste CKV docenten maken en gebruiken eigen lesmateriaal bij CKV. Logisch. Met vaak maar 1 les per week is een 'methode' niet echt handig. En ook niet goedkoop. Maar er zijn allerlei hulpmiddelen ontwikkelt waar je als CKV docent veel aan kan hebben.

Hieronder een beschrijving (vaak van ontwerper/uitgever) van zeer diverse hulpmiddelen. Deze zijn gemaakt voor zowel de onderbouw van het voortgezet onderwijs als het examenvak van de bovenbouw.

Met de introductie van CKV-junior (CKV in de onderbouw) in 2006 warenuitgevers en materiaalmakers geinspireerd om nieuwe en laagdrempelige lesstof te maken voor leerlingen in de onderbouw.

Voor CKV in de bovenbouw van het vmbo kan dit zeer inspirerend zijn.

Hieronder CKV-junior en CKV-vmbo methodes, daarna wat inhoudelijk informatie over 3 CKV-vmbo methodes

1) Tumult (Junior en Vmbo bovenbouw)

2) Palet Junior

3) Ckv Leskaarten (Junior en Vmbo Bovenbouw)

4) Kunstwerk

5) Full Color

6) Palet-Vmbo

7) De Voorstelling

8) Praktijkboek CKV-vmvo

1) Tumult Maak het!

Kunst en cultuur in klas 1 en 2 (er is ook een Tumult voor klas3/4 vmbo)

Tumult in het kort:

- Rode draad voor het leergebied Kunst en Cultuur in de onderbouw
- Concrete opdrachten voor alle kunstvakken (tekenen, handvaar- digheid, muziek, theater/dans en film/foto)
- Hoofdstukindeling rond vier pijlers: Inleiding 1. Vertel een verhaal 2. Maak een compositie 3. Zet iets in elkaar 4. Bepaal de waarde
- Vaste opbouw per les: kijk- of luisteropdracht, praktische opdracht en reflectieopdracht

De eerste les:

- Tumult Maak het! Les 1. Inleiding 20-30 min
- Doel van de les: Leerlingen maken kennis met de begrippen kunst en cultuur. En ze leggen de link naar hun eigen creativiteit.
- Bespreek de opdracht klassikaal aan de hand van de posters die lln. hebben gemaakt. Schrijf de woorden cultuur en kunst op het bord en daaromheen alles wat leerlingen noemen. - Cultuur is, bijv.:
- tradities: de gewoontes en gebruiken die mensen hebben, zoals eetgewoontes, volksliedjes, feesten etc. • religie: het geloof wat mensen hebben, zoals naar de kerk gaan, bidden, vasten, de verschillende godsdiensten etc. • politiek: de mensen die ons land regeren, politieke partijen, stemmen, democratie etc. • wetenschap: nieuwe dingen die mensen uitvinden, kennis, uitzoeken hoe dingen in elkaar zitten, technologie (computers, mobiele telefoons etc.) • taal: de woorden die wij gebruiken, hoe we met elkaar communiceren • wetten: de regels die we hebben over wat wel en niet mag, rechters, wetboeken, gevangenissen etc. • kleding: wat we voor kleren dragen, mode etc. • populaire cultuur: ook wel eens 'lage cultuur' genoemd, allerlei vormen van amusement, zoals televisie, popmuziek, games, hyves... • kunst: ook wel eens 'hoge cultuur' genoemd, dingen die je in musea en theaters kunt bekijken
- - Kunst is,
- wat mensen kunst vinden • kunst zet je aan het denken • mooie dingen (maar een mooi landschap is dan weer geen kunst...) • origineel • dingen die in musea tentoongesteld staan • het werk van een kunstenaar • verschillende kunstvormen zoals theater, beeldende kunst, fotografie, film, bouwkunst, dans, muziek, design, mode, erfgoed, opera... • een creatieve uiting • in een kunstwerk verbeeldt een kunstenaar zijn kijk op de wereld • kunst wil mensen raken (ontroeren, schokken, blij maken etc.) • kunst roept vragen op • kunst laat je op een nieuwe manier naar dingen kijken • kunst zegt iets over de tijd en maatschappij waarin we leven

---

2 PALET JUNIOR

- is een prima start voor een **brede oriëntatie op cultuur en kunst**
- is bestemd voor leerlingen in de **onderbouw** vmbo-gt/havo/vwo
- past uitstekend op de **kerndoelen voor het leergebied Kunst en cultuur**
- kan als losse **module** in een periode van ca. 10 weken (2 à 3 uur per week) worden afgerond
- is te gebruiken naast **élke** onderbouwmethode voor de kunstvakken
- biedt een eerste stap in een **doorlopende CKV-leerlijn** naar de bovenbouw en kan ook dienst doen als voorbereiding (bijv. in leerjaar 3 hv) op CKV1
- geeft een **samenhang**ende kijk en daarmee een **kader** aan kunst en cultuur
- is een prima eerste stap in het leergebied Kunst & cultuur
- kent vooral een praktische en **activerende insteek**
- legt de basis voor kijken, presenteren, culturele activiteiten, cultuurdossier en reflectie en smaakontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur
- audiovisueel ondersteund d.m.v. dvd, gratis handleiding en palet-online.nl

Hoe zit PALET JUNIOR in elkaar?

§ 1 Cultureel zelfportret
- leerlingen krijgen inzicht in de verscheidenheid / diversiteit van hun eigen culturele ervaringen en voorkeuren
- leerlingen verkrijgen inzicht in wat er onder K&C wordt verstaan: beeldend, muziek, dans, theater, film, mode, toegepaste vormgeving, fotografie, architectuur, multimedia (games), religie, sport, eetcultuur, feest (rituelen en vieringen), poëzie en proza

§ 2 Wat is kunst en cultuur?
- leerlingen leren het verschil tussen het begrip kunst en het begrip cultuur
- leerlingen kunnen verschillende kunstvormen beschrijven en voorbeelden noemen
- leerlingen ervaren dat niet iedereen hetzelfde mooi of lelijk vindt
- leerlingen kunnen een aantal functies van kunst & cultuur benoemen aan de hand van relevante voorbeelden (gebruiksfunctie, ordening, communicatie, beïnvloeden, expressie, registreren, illustreren, rituele functie, esthetische functie, amuseren)

§ 3 Een kwestie van smaak
- leerlingen combineren smaakbegrippen als zoet, zuur, bitter, flauw, scherp e.d. met kunstuitingen in verschillende disciplines (theater, dans, teksten, beeldende kunst, muziek)
- leerlingen verwoorden hun eigen smaak
- leerlingen ervaren dat de zeggingskracht van een kunstuiting bepaald wordt door meerdere zaken (vorm, inhoud en functie, plaats en tijd)

§ 4 Aansprekend of nietszeggend?
- leerlingen leren dat de zeggingskracht van een kunstwerk bepaald wordt door de combinatie van vorm, inhoud en functie
- ll. kunnen in een bestaand kunstwerk vorm, functie en inhoud onderscheiden en benoemen
- ll. kunnen verschillende functies van kunst in kunstuitingen herkenen en benoemen

§ 5 CJP - MyTaste
- leerlingen maken kennis met het CJP
- leerlingen ontdekken een extra middel om hun smaak te ontwikkelen, er via MyTaste actief van te getuigen, en leren zich via internet te oriënteren op K&C-activiteiten
- leren de kortingsmogelijkheden van het CJP kennen

§ 6 De kaart van de culturele omgeving
- leerlingen verzamelen informatie omtrent hun eigen K&C-omgeving
- leerlingen leren de culturele infrastructuur van hun omgeving kennen
- leerlingen maken een beeldende verwerking van de verzamelde gegevens

§ 7 Op stap!
- leerlingen leren zich voor te bereiden op een culturele activiteit
- leerlingen doen gezamenlijk een cultuurervaring op
- leerlingen reflecteren op hun ervaring aan de hand van de begrippen vorm, functie, inhoud
- leerlingen vertellen over hun culturele ervaringen

§ 8 Vertel het een ander
- leerlingen reflecteren op cultuurervaringen
- leerlingen ervaren dat de eerste indruk kan verschillen van latere meer doordachte reflectie
- leerlingen leren aan de hand van het schema vorm, functie, inhoud een recensie schrijven

§ 9 Handen uit de mouwen!
- leerlingen verbeelden binnen een afgesproken thema een zelfgekozen inhoud
- ze kennen zelf een functie aan hun werk toe
- leerlingen werken procesmatig volgens een stappenschema
- leerlingen reflecteren tijdens en na het maken op het ontwikkelproces

§ 10 Presenteren
- leerlingen hebben kennis en inzicht in verschillende presentatievormen
- leerlingen kiezen zelf een presentatievorm
- leerlingen leren presenteren
- leerlingen reflecteren op product en proces

§ 11 Afsluiting
- leerlingen beoordelen eigen werk en werkproces en dat van medeleerlingen
- leerlingen ontwikkelen inzicht in eigen voorkeuren
- leerling neemt kennis van het oordeel van de docent
- de leerling ervaart wat hij / zij heeft gedaan en geleerd

3) CKV leskaarten

www.jhleskaarten.nl

Deze site van docent Jorgen Hilgersom is uniek. Het is niet een methode maar een werkwijze. Hieronder lees je meer.

Wilt u het vak CKV voor uw leerlingen aantrekkelijker maken?

Dat kan met de leskaarten die speciaal zijn ontwikkeld voor **CKV** onderbouw (ckv junior) en bovenbouw (klas 3). De leskaarten zijn geschikt voor alle niveaus! Er zijn maar liefst **140 opdrachten** in de vorm van geplastificeerde kaarten. Alle 9 disciplines komen aan bod.

De leskaarten zijn een waar succes! Al 200 scholen gebruiken de leskaarten en zijn er enthousiast over. Klik hier als u nieuwsgierig bent naar de reacties van enkele scholen.

De leskaarten zijn als pakket van 140 lesopdrachten te bestellen.

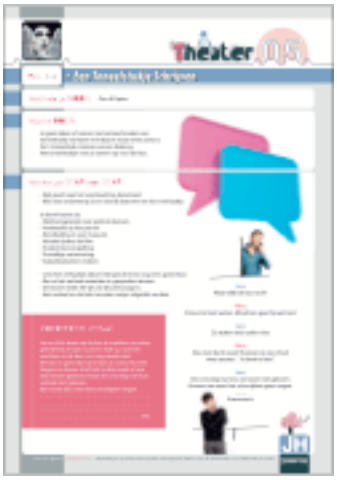

Meer lesideeën

De CKV methodes die voor het VMBO zijn gemaakt kunnen ook voor CKV in de onderbouw waardevol zijn. Ze zitten vol leuke en laagdrempelige ideeën.
Cultuurnetwerk Nederland heeft ze ooit keurig op een rij gezet:

De Voorstelling

Voor CKV in het VMBO is er door verschillende uitgevers lesmateriaal gemaakt.
Hieronder een enigzins gedateerde bespreking van een aantal methodes van het eerste uur.
uit: Methoden CKV vmbo: een vergelijking, Cultuurnetwerk Nederland

KunstWerk

bestaat uit een leerlingenkatern, een werkboek en een website. Het leerlingenkatern en het werkboek worden naast elkaar gebruikt. Elk hoofdstuk van het leerlingenkatern bestaat uit een introtekst, een leestekst, bronnen en verdiepingsstof (extra leerstof). Na het lezen van de teksten in het leerlingenkatern kan de leerling de vragen en opdrachten in het werkboek maken. De website is volgens de uitgever onlosmakelijk verbonden met de methode en heeft een docenten- en een leerlingendeel, die zonder wachtwoord toegankelijk zijn. Het docentendeel bevat de volgende onderdelen: forum, digitale nieuwsbrief, handleiding voor de docent, uitwerkingen (antwoorden) van de opdrachten van het werkboek, instructiebladen voor samenwerking, een beoordelingsformulier en voorbeelden van urenverdeling. Het leerlingendeel bevat kijkwijzers, vaardighedenwijzers, werkbladen, een begrippenlijst, een forum en een culturele agenda.

Fullcolor

bestaat uit een docentenhandleiding, een ‘leerlingenmagazine’ en een diskette met werkbladen, kijk- en luisterwijzers als Wordbestand. Het leerlingenmagazine verwijst regelmatig naar de docentenhandleiding voor werkbladen en kijk- en luisterwijzers.
Naast deze papieren versie bestaat een digitale leeromgeving, *Fullcolor Online* genaamd. Bij aanschaf van de papieren versie van *Fullcolor* ontvangt de school een password, waarmee de docenten en leerlingen toegang hebben tot *Fullcolor Online*. Met *Fullcolor Online* kan de docent de werkzaamheden (cultuurdossiers) van leerlingen digitaal volgen, beschikken over actuele informatie over het vak CKV, uitleg krijgen over het digitale lesmateriaal en informatie uitwisselen met

collega's. Leerlingen kunnen hun cultuurdossiers digitaal aanleggen, met tekst, maar ook plaatjes, geluid of film. Via de links met agenda's en websites over kunst en cultuur kunnen leerlingen hun activiteiten uitzoeken.

Palet vmbo

bestaat uit een docentenhandleiding, een katern voor de leerlingen, een videoband en een website. Het leerlingenkatern staat op zichzelf, er wordt niet verwezen naar (onderdelen uit) de docentenhandleiding. De videoband bevat beeldmateriaal bij de kunstdisciplines beeldende vormgeving, toegepaste kunst, bouwkunst, theater en dans. Het gebruik van de videoband is niet verplicht, leerlingen kunnen het leerlingenkatern doorwerken zonder het de videoband te bekijken. De lesbrief 'Orientatie op de culturele omgeving' sluit aan op het eerste fragment van de videoband, maar kan ook worden uitgewerkt zonder de videoband. Verwerkingslessen voor de overige videofragmenten staan op internet, niet in de docentenhandleiding. Op de website is verder informatie te vinden over de methode, maar ook aanvullende informatie over bijvoorbeeld de eindtermen CKV vmbo en een downloadbare introductie (voor bijvoorbeeld ouders).

KunststoF

bestaat uit een geperforeerd leer-werkboek voor leerlingen en een website. Het leer-werkboek bevat in totaal 80 opdrachten, een aantal hiervan verwijst naar de website. Op de website staan verslagmodellen, kijkwijzers, extra opdrachten en handreikingen voor het doen van onderzoek. Doordat bij sommige opdrachten staat 'Luister naar de muziek', lijkt het alsof bij de methode audiovisueel materiaal is, terwijl dat niet zo is.

De Voorstelling bestaat uit een docentenhandleiding, twee werkboeken voor de leerlingen, een ouderbrochure over het vak CKV en de methode. Ook is er een website voor docenten. Werkboek 2 is het cultuurdossier. Werkboek 1 bevat opdrachten en werkbladen voor vaardigheden, zoals interviewen en telefoneren. In de docentenhandleiding staan uitwerkingen van de opdrachten en eveneens de werkbladen.

Katern 8
Cultuurbeleid

Algemeen
Steeds meer scholen kiezen ervoor om kunst en cultuur een belangrijke plaats in het onderwijs te geven. Sommige scholen bevinden zich nog in een beginfase, andere hebben inmiddels een weloverwogen en ruim cultuuraanbod.

Kunst en cultuur als onderdeel van het schoolbeleid
De mate waarin de aandacht voor kunst en cultuur verankerd is in het schoolbeleid vormt een eerste dimensie. Veelal ontstaan vernieuwingen op initiatief van enthousiaste individuen,die zich met hart en ziel voor de zaak inzetten. Na verloop van tijd is het belangrijk om de nieuwe ontwikkelingen een structurele plaats in het beleid te geven,om het risico te vermijden dat de aandacht voor kunst en cultuur verdwijnt op het moment dat de voortrekkers de school verlaten.

Aan een aantal kenmerken valt af te meten in hoeverre kunst en cultuur verankerd zijn in het schoolbeleid:

• De kunst- en cultuurprofilering is vastgelegd in de vorm van een apart beleidsplan of als substantieel onderdeel van het schoolplan.

• Er worden uren en financiële middelen beschikbaar gesteld,zowel binnen de school als binnen de culturele instellingen waarmee de school structureel samenwerkt.

• Er is een breed draagvlak binnen de school voor de kunst- en cultuurprofilering, zowel bij de directie als bij de docenten en het onderwijsondersteunend personeel; om draagvlak te creëren kan de schoolleiding bijvoorbeeld een culturele commissie instellen die (mede) tot taak heeft de collega's te informeren en enthousiasmeren; ook de instemming van de MR kan een belangrijke rol spelen.

Beleidsplan voor cultuur
Cultuurbeleid is hot. Elke school heeft tegenwoordig een beleidsplan nodig om voor de inzet van de cultuurkaart. Op steeds meer scholen wordt iemand benoemd als cultuurcoördinator. Deze persoon dient nu ook rekening te houden met het leergebied kunst en cultuur. Bij het opstellen van een beleidsplan voor cultuureducatie kan het volgende van pas komen.

Wat moet er in een beleidsplan staan?

Inhoud beleidsplan cultuureducatie

1 Visie en schoolbeleid ten aanzien van cultuureducatie
2 Gewenst profiel van de school ten aanzien van cultuureducatie
3 Huidig cultuurprofiel van de school
4 Wat is al goed: sterke punten van de school ten aanzien van cultuureducatie?
5 Wat mist de school op het gebied van cultuureducatie?
6 Plannen en activiteiten voor de komende vier jaar
7 Budget en formatie
8 Taken van de cultuurcoördinator
9 Taken van de schoolleiding

Welk cultuurscenario past bij onze school?

*(uit: cursusboek bij de **Basiscursus voor cultuurcoördinatie en cultuurbeleid.** www.onderwijscentrum.vu.nl, Voor meer informatie: Jan Mulder, jonomul@me.com)*

Wanneer begint het schoolcurriculum voor culturele en kunstzinnige vorming (concrete cultuureducatie) en wanneer houdt het op? Het antwoord op deze vraag hangt sterk af van wat de school daadwerkelijk doet met kunst en cultuur. Er zijn zeker drie soorten scholen die men kan onderscheiden als het gaat om culturele identiteit:

- *De cultuurschool, met zeer veel aandacht voor kunst en cultuur*
- *De school met(redelijk) veel aandacht voor kunst en cultuur*
- *De school met weinig aandacht/draagvlak voor kunst en cultuur*

Een *cultuurschool* biedt de leerlingen in alle leerjaren onderwijs en activiteiten in dans, theater, toneel, beeldende vorming, digitale fotografie (audio-visueel) en muziek. Lang niet alle scholen hebben de mogelijkheid om zo'n cultuurschool te zijn, maar toch wel een *school met veel aandacht voor kunst en cultuur*. Voor deze scholen is het goed mogelijk om samenhang en doorgaande leerlijnen voor culturele vorming veilig te stellen door middel van duidelijk beleid. *Scholen met minder aandacht of draagvlak voor kunst en cultuur* zorgen dat de school voldoet aan de wettelijke eisen ten aanzien van de kunst en cultuurvakken maar samenhang en leerlijnen komen misschien moeizaam tot stand, tenzij men wil investeren in een koerswijziging.

Drie scenario's voor cultuureducatie

Elke school kan zelf bepalen hoe ze cultuureducatie vorm geeft, binnen de gestelde regels en voorwaarden. Maar wat past het beste bij de school?

Hieronder staan drie scenario's die hierbij van dienst kunnen zijn. Voor alle scenario's geldt: uitgaan van duidelijke doelstellingen (cultuurbeleid, goede afspraken en praktische coördinatie).

Scenario 1: Basispakket

Scenario 2: Samenhang en aansluiting

Scenario 3: De cultuurschool

Het *basispakket* houdt rekening met wat er hoe dan ook moet gebeuren, zonder veel inhoudelijke aanpassingen aan het programma in de onder- en bovenbouw.
Kiest de school voor een meer inhoudelijke invulling van cultuureducatie kijk dan naar de rubriek *samenhang en aansluiting*.
Bij het derde scenario, *de cultuurschool*, is cultuureducatie de basis van het hele onderwijsprogramma.

Uitwerking van de drie scenario's

Scenario 1 **BASIS PAKKET**	Dit scenario beschrijft wat elke school moet regelen ten aanzien van cultuureducatie. Een aantal van deze punten betreffen de cultuurkaart nieuwe stijl. - De Canon van Nederland - De 5 kerndoelen van de onderbouw - De eindtermen van het bovenbouw vak CKV - Een aanbod van kunstvakken in de onderbouw - Culturele activiteiten van professionals - Financiën voor de kunstvakken, CKV en kerndoelen 50, 51 en 52 Als men de cultuurkaart nieuwe stijl (NCK) aanvraagt: - Een Cultuurkaart-coördinator aanwijzen - Een projekt- coördinator aanwijzen - Een budgethouder aanwijzen - NCK –beleid vaststellen - Een bestedingsplan maken voor het geld van de kaart - Deze personen faciliteren met tijd/formatie - Een plan van inzet maken voor de nieuwe cultuurkaart - De NCK aanvragen - Docenten betrekken bij de culturele activiteiten - Voor elke leerling een NCK aanvragen - Culturele activiteiten van profs in elk schooljaar regelen/laten bezoeken (alle leerlingen hebben een eigen kaart) - Contact opnemen en onderhouden met de lokale culturele instellingen - Zorgen dat het geld tijdig wordt uitgegeven - Ouders informeren
	Om dit Basispakket goed te kunnen regelen is voldoende tijd nodig. De docenten die met deze taken worden belast hebben op jaarbasis naar schatting (gebaseerd op ervaringen van de afgelopen 10 jaar) 80 – 120 klokuren nodig, bovenop wat men al heeft voor kunst/CKV/cultuurcoördinatie. OCW en CJP hebben dit advies.onderschreven.

Scenario 2 **SAMENHANG EN AANSLUITING**	De punten uit scenario 1 moeten ook in scenario 2 worden geregeld, maar er komt wel wat bij. -Aandacht voor samenhang en leerlijnen en het gebruik van de kaart om nieuwe culturele initiatieven te ontplooien. -De school zet de nieuwe Cultuurkaart in om te zorgen dat leerlingen in elke klas gevarieerde, culturele activiteiten van professionals ervaren. Dit kan in de onderbouw vanuit de kunstvakken georganiseerd worden, maar er kunnen ook andere vakken, het mentoraat of schoolteams bij betrokken zijn. CKV-junior kan als vak of project een rol spelen. -Voorbereiding en nabespreking van gezamenlijke activiteiten is een belangrijk uitgangspunt in de onderbouw. -Een cultuurdossier zorgt voor reflectie en inhoudelijke aansluiting met vervolgleerjaren. -CKV wordt ook in derde klas HAVO en VWO georganiseerd. Kenmerkend voor scenario 2: -De directie werkt 'proactief' mee aan de inhoudelijk introductie van de nieuwe cultuurkaart of zorgt op een andere wijze voor voldoende financiën. -De school kent een cultuurcommissie, heeft een of meer cultuurcoördinatoren, een beleidsplan voor cultuureducatie en betrekkelijk veel docenten die zich in (willen) zetten voor culturele activiteiten.
Inzet van tijd en formatie om deze zaken goed te regelen	Inzet van tijd/formatie om dit te regelen: Bovenop de formatie van scenario 1 is het aan te raden een aantal docenten uit de onder- en bovenbouw 40 – 80 uur per persoon op jaarbasis te geven, om de scenario 2 zaken te regelen. Dus in totaal minimaal 160 – 280 klokuren.

Scenario 3 **DE CULTUUR SCHOOL**	Scenario 3 gaat uit van een school die zich duidelijk profileert als een cultuurschool -een cultuurprofielschool- of in ieder geval een school waar cultuureducatie een centrale rol speelt in het curriculum. De kunstvakken zijn belangrijk voor de school. Voor deze scholen biedt de nieuwe Cultuurkaart 2.0 eventueel ondersteuning bij het invullen van de culturele ambities en plannen. Maar ook zonder de cultuurkaart 2.0 zijn voldoende financiën onmisbaar en beschikbaar. -Scenario 3 kan inhouden dat de school vanaf het eerste tot het laatste leerjaar CKV aanbiedt, als vak, project of keuzeactiviteit, vanuit een duidelijke visie op cultuureducatie, zoals vastgelegd in een beleidsplan. -Rapportage aan ouders over de culturele ontwikkeling van de leerling vindt regelmatig plaats. -De doorgaande leerlijn wordt door middel van een basisteam van CKV docenten in onder- en bovenbouw gedragen. -De leerling werkt aan een persoonlijk *cultureel referentiekader* (CRK) dat door middel van een (digitaal) cultuurdossier zichtbaar wordt gemaakt. -Aan het einde van zijn/haar schoolloopbaan heeft de leerling een cultuurdossier samengesteld met een overzicht van alle activiteiten, creatieve en/of persoonlijke verwerkingen en reflectieopdrachten vanaf de eerste klas. -Het examenvak CKV houdt als examenvak een eigen status, maar wordt nadrukkelijk gezien als een onderdeel van de leerlijn cultuureducatie.
Inzet van tijd en formatie om deze zaken goed te regelen	Inzet van tijd/formatie om dit te regelen: Dit is afhankelijk van de grootte en complexiteit van de school. In de beginjaren – om het proces op gang te brengen – kan men denken aan 280 – 600 uur op jaarbasis, voor een team van zeer gemotiveerde docenten onder leiding van een of meer cultuurcoördinatoren. De schoolleiding steekt zelf ook inhoudelijk redelijk veel tijd in het proces, en neemt waar nodig het voortouw.

Katern 9

Waarom CKV?

Cultuur in de spiegel

www.cultuurindespiegel.nl

Van 2008 ltot 2014 liep het grote Nederlands onderzoek 'Cultuur in de Spiegel', dat tot doel heeft een theoretisch kader en een raamleerplan voor een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs te ontwikkelen.

Ook voor CKVn kan dit een bron van inspiratie zijn!

Het onderzoek is voltooid en heeft geresulteerd in een prachtig boek: *Cultuur in de Spiegel, naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs*. In de inleiding schrijft projektleider Barend van Heusden:

Als je voorgelezen wordt uit Jip en Janneke, als je naar een reclamespotje kijkt over ons onbewuste asociale gedrag, als je een bezoek brengt aan het Openluchtmuseum in Arnhem, als je een sinterklaasgedicht maakt of als je een debat volgt in de Tweede Kamer over euthanasiewetgeving, als je graffiti ziet op de geluidswering langs de snelweg of naar een cabaretvoorstelling gaat:

het gaat altijd, direct of indirect, over jezelf. Het gaat over hoe wij de wereld en elkaar ervaren en waarnemen, over wat we doen, hoe we de wereld betekenis geven en waarde aan dingen hechten, hoe we onszelf beschouwen.

In deze tekst zal ik betogen dat dit vermogen van mensen tot cultureel zelfbewustzijn de kern dient te vormen van cultuuronderwijs en dat een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs daarom zou moeten aansluiten bij de ontwikkeling, in kinderen en jongeren, van dit vermogen tot cultureel zelfbewustzijn.

Een samenvatting van Cultuur in de Spiegel staat op de volgende pagina.

CULTUUR IN DE SPIEGEL
naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs

Bijlage 3 achterzijde

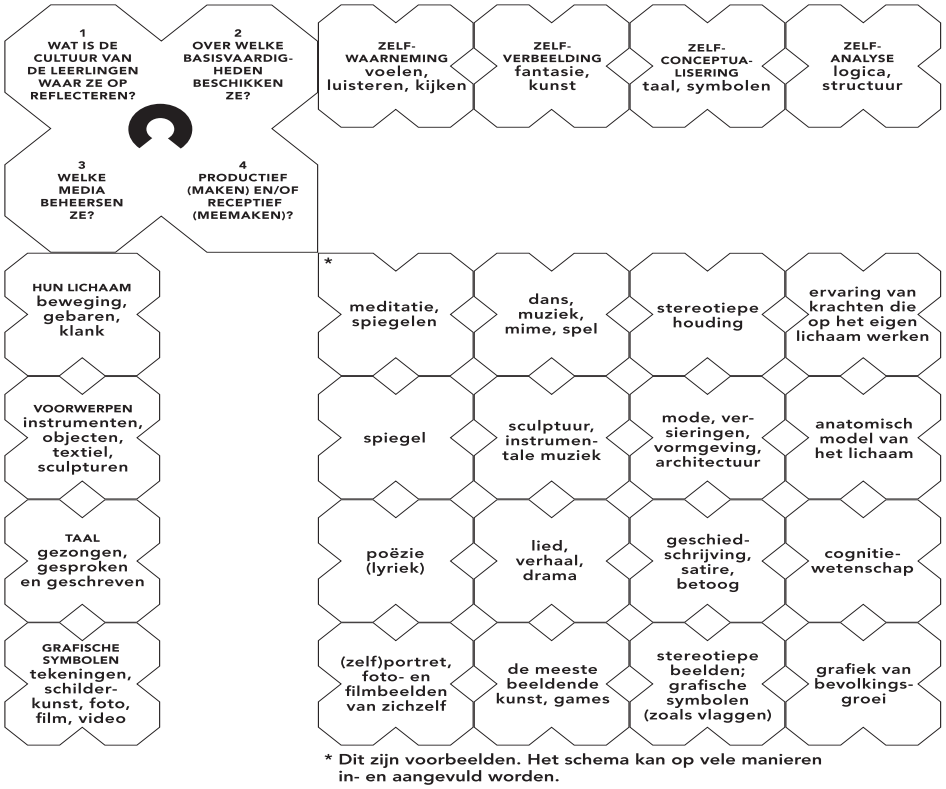

* Dit zijn voorbeelden. Het schema kan op vele manieren in- en aangevuld worden.

Vormen van cultureel zelfbewustzijn zijn meestal combinaties van verschillende basisvaardigheden en van verschillende media. Denk bijvoorbeeld aan het vieren van Sinterklaas met gedichten en surprises, of aan het meedoen met, of het bezoeken van een musical.

Het vermogen tot zelfbewustzijn in al zijn verschillende vormen ontwikkelt zich in de loop van de kindertijd en jeugd. Die ontwikkeling vormt de basis voor een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs.

Cultuur, vaardigheden en media

Cultuur is de specifieke manier waarop mensen vorm en betekenis geven aan hun omgeving. We gebruiken hiervoor 4 vaardigheden.

Dezelfde vaardigheden gebruiken we om binnen cultuuronderwijs vorm en betekenis te geven aan cultuur, aan onze eigen cultuur en die van de ander.

- **Waarneming** – herkennen van situaties
- **Verbeelding** – bedenken en creëren van nieuwe situaties
- **Conceptualisering** – categoriseren van situaties door abstractie
- **Analyse** – onderzoeken van structuur van situaties

De media zijn de dragers van cultuur. We delen ze in in 4 groepen:

- **Lichaam** – uitdrukkingen, houdingen, gebaren, bewegingen
- **Voorwerp** – muziekinstrumenten, sculptuur, voorwerpen, kleding, architectuur
- **Taal** – gesproken, gezongen, geschreven
- **Grafische tekens** – tekeningen, schrift, schema's, foto's, video's, digitale media

Uit: Grip op cultuuronderwijs, E. Copini en A. Rass in Cultuur in de spiegel, 2010

Cultuureducatie goed voor de hersenen

Interview met Mark Mieras, tekst Bina Ayer
Kunstgebouw magazine #2, November 2011

Kunst is niet alleen leuk, maar ook belangrijk voor de ontwikkeling van de hersenen. Beter gezegd: kunst is leuk omdat het zo goed is voor onze hersenen. Dat zegt wetenschapsjournalist en auteur Mark Mieras. Hij pleit daarom voor een wezenlijke rol voor cultuureducatie in het onderwijs. "Kunst is een essentieel spel om te overleven."

"Bij opgravingen aan de Tigris ontdekte een Duitse archeologe onlangs dat één op de tien gevonden objecten een speelfunctie had. De objecten waren vierduizend jaar oud. Je zou zeggen dat ze in die tijd wel iets anders aan het hoofd hadden dan spelen: het leven was zwaar.

Maar kennelijk had spel toch een belangrijke plaats. Spel heeft altijd bij onze cultuur gehoord. Ik denk dat dat komt omdat spelen net als eten, vechten en voortplanten noodzakelijk is om te overleven."

De auteur van boeken als *Ben ik dat*? *Wat hersenonderzoek vertelt over onszelf* en *Liefde* weet ook waarom dat zo is.

"Kunst stimuleert tot ontwikkeling. Het is een slijpsteen voor onze hersenschors. Zoiets als kijken is bijvoorbeeld complexer dan we denken. Een kat die zijn hele leven in een hok met strepen is opgesloten, kan alleen strepen zien. Zien is iets wat we leren. Kunstenaars leren ons beter zien, door ons steeds op een andere manier te laten kijken naar de werkelijkheid. Hetzelfde geldt voor luisteren.

Kinderen die met muziek bezig zijn leren beter nuances te onderscheiden in intonatie, herkennen emoties in de stem. In een tijd waarin het steeds meer om emotionele intelligentie draait, is dat een kostbare vaardigheid."

Mieras die zich specialiseerde in neuropsychologisch onderzoek en regelmatig lezingen houdt in het onderwijs, pleit voor een wezenlijke plaats voor cultuureducatie. "Muziek, theater en tekenen doen een ander beroep op de hersenen dan rekenen en aardrijkskunde.

Het is goed kinderen ook te laten ontdekken hoe je het toeval kunt zoeken. Hoe je succes kunt hebben met jeeigen ideeën en vondsten. Hoe je reflecteert, creatief bent en andere oplossingen verzint. Capaciteiten die van pas komen in je werk en je leven."

Actief aan kunst doen blijkt het meest effectief voor de ontwikkeling van hersenen. Al doet de grijze massa vaak ook actief mee tijdens een receptieve kunstervaring. Wie naar muziek luistert, neuriet bijvoorbeeld van binnen mee. De kans op actieve kunstparticipatie is het grootst wanneer leraren en docenten die dragen, schat Mieras: "Kinderen voelen zich dan veilig. Leraren die zelf genieten, kunnen het plezier het beste op leerlingen overbrengen. De vonk slaat dan snel over."

Geen tijd voor cultuur?

Dat er in het onderwijs geen tijd is voor cultuur, gaat er bij de auteur niet in. “Als je aansluit bij interesses van docenten hoeft het geen extra belasting te zijn.”

Net zo min gelooft hij dat het ten koste gaat van andere noodzakelijke vaardigheden. “Het gaat op school niet alleen om vlijtig leren, maar vooral ook om slim leren. Natuurlijk kosten sommige dingen, zoals leren lezen, heel veel tijd. Maar met liefde en speelsheid bereik je meer dan voortploeterend in een ongeïnspireerde sfeer. Leren is een subtiel proces waaraan kunst op school juist kan bijdragen. Zingen bijvoorbeeld, is ook goed voor luisteren, informatie verwerken en leren lezen. Kunst heeft vaak ook een positief effect op leerfuncties zoals concentratie.”

Voor leraren en docenten kan een focus op cultuur net zo waardevol zijn als voor leerlingen: “Het werkt bijna emancipatoir en verkleint de kans op een burn-out. Het lijkt veilig om je op te sluiten in routines, maar hettegendeel is waar: routine ondergraaft de vitaliteit.”

Als het aan Mieras ligt, kiezen scholen daarom actief voor kunsteducatie. Het liefst bijgestaan door professionele organisaties als Kunstgebouw, zegt hij. Zodat er een coherent aanbod komt en ‘cultuureducatie er niet een beetje hapsnap bij hangt’. Ook gemeenten kunnen daarin een rol spelen: “Door scholen met een actief kunstbeleid te stimuleren en ze te koppelen aan culturele activiteiten binnen de gemeente. Docenten die zien dat leerlingen een passie hebben voor muziek, theater of beeldhouwen, kunnen die kinderen doorverwijzen om dat in hun vrije tijd verder te ontwikkelen. Schep met elkaar een culturele hoofdstructuur waarlangs kinderen zich cultureel kunnen ontwikkelen.”

De toekomst

De urgentie voor cultuureducatie is er zeker, de creativiteit onder leerlingen daalt al twintig jaar. Desondanks en ondanks recente bezuinigingen is Mieras optimistisch over de toekomst. Eerder pleitte hij samen met anderen bij de staatssecretaris om kunst niet als een economische sector te beschouwen. “Kunst is geen geldfabriek, het helpt ons overleven in de toekomst. De grootste klappen vallen niet in de cultuureducatie en dat is terecht. Onze samenleving zal alleen overleven als we blijven investeren in flexibiliteit. Eisen veranderen steeds sneller. Eén kunstje kennen is voor de generatie die nu opgroeit niet meer voldoende. Mensen veranderen nu al elf keer van baan in hun leven. Ze moeten zichzelf professioneel een paar keer opnieuw uitvinden. Wie niet leert flexibel te zijn en zichzelf niet blijft ontwikkelen is straks snel uitgerangeerd.”

Kunst is voor veel mensen de ideale gereedschapskist om hun hersenen in beweging te houden, meent Mieras. Om te blijven spelen in hun geest. “Onze hersenen willen zich ontwikkelen. Ze vinden het fijn om scheppend bezig te zijn. Als iets plezier geeft, dan is dat een indicatie dat het een functie heeft. Cultuureducatie s leuk. Juist omdat het belangrijk is.”

Meervoudige intelligenties en cultuureducatie

Intelligentie wordt tegenwoordig gezien als meer dan alleen wat je meet met een IQ test. Je kunt op verschillende manieren problemen oplossen en met de wereld omgaan.
In dit verband is de theorie over meervoudige intelligentie van Howard Gardner (1983, 1993) interessant. Gardner onderscheidt negen verschillende vormen van intelligentie

Verbaal-Linguïstisch
Het vermogen om gesproken en geschreven taal te begrijpen. Een gevoeligheid voor de betekenis van woorden en voor de verschillende functies van taal.
Voorkeur voor:
lezen, praten, schrijven, kruiswoordpuzzels, verhalen, gedichten, grappen, discussiëren, debatteren.

Logisch-mathematisch
Het vermogen om logisch te denken en redeneren; om getallen en symbolen mentaal te manipuleren en om abstracte begrippen te hanteren en te creëren.

Voorkeur voor:
rekenen, calculeren, begroten, redeneren, experimenteren, logica, getallen en symbolen, jaartallen.

Visueel/ruimtelijk
Het vermogen om ruimtelijke vormen en beelden waar te nemen en te reproduceren, mentaal te manipuleren en om nieuwe mentale beelden te creëren.
Voorkeur voor:
tekenen, knutselen, legpuzzels, ontwerpen, schetsen, inrichten, architectuur, foto's, navigeren, grafische voorstellingen, schema's.

Muzikaal-ritmisch
Het vermogen om betekenis te ontlenen aan muzikale patronen, klanken en ritmes en deze kunnen creëren en reproduceren.
Voorkeur voor:
componeren, ritme en melodie, muziek lezen, maken of beluisteren, neuriën, zingen, fluiten, rappen.

Lichamelijk/kinesthetisch
Het vermogen om het eigen lichaam te gebruiken en te controleren. Het beheersen van de fijne en grove motoriek.
Voorkeur voor:
gymnastiek, sporten, bewegen, dansen, choreografie, acteren, mime, lichaamstaal, jongleren, handvaardigheid, knutselen.

Interpersoonlijk
Het vermogen om onderscheid te maken tussen verschillende individuen en hun stemmingen, motieven en temperament. Communicatie- en inlevingsvermogen.
Voorkeur voor:
vrienden, feesten, leiden en organiseren, teamwerk, interactie, communiceren, samenwerken, zorgen, conflicten oplossen, verplaatsen in anderen.

Intrapersoonlijk
Het vermogen tot zelfreflectie en zelfbewustzijn. Het vermogen om eigen gevoelens te onderscheiden en te zien als drijfveer voor het eigen handelen.
Voorkeur voor:
zelfonderzoek, zelfkennis, dagboek bijhouden, fantaseren, dromen, filosoferen, in contact treden met jezelf.

Naturalistisch
Het vermogen om onderscheid te maken tussen verschillende (natuur)verschijnselen en deze tot in detail kunnen

Overlegronde 1, organisatie en culturele activiteiten

Om te beginnen stelt een ieder zich (weer) kort voor : naam, school, schoolplaats, vmbo-soorten, aantal ckv klassen. Goede voorbeelden noteren en na afloop van de ronde kort presenteren.

ORGANISATIE van het vak

Deze vragen met elkaar bespreken (graag een voor een)

1) Hoe wordt CKV-vmbo nu georganiseerd?

Als apart vak op het rooster of projectmatig

2) Op jaarbasis: hoeveel klokuur is de reguliere leerling nu bezig voor CKV? 40 slu's is uitgangspunt van de eindtermen.

3) Hoe worden de eindtermen van CKV-vmbo beoordeeld? Cijfers of o/v/g

4 Hoe gaat het met...
Samenwerking CKV docenten? Steun schoolleiding? Formatie? Cultuurbeleid van de school? Aanlsuiting met de onderbouw

5 Een gewone les? Lesmateriaal?
Graag korte toelichten hoe een reguliere CKV les eruit ziet. Wat doen de leerlingen tijdens de les? Gebruik je vooral eigen lesmateriaal of soms ook een methode?

CULTURELE ACTIVITEITEN (CA's)

1 De leerling moet kiezen voor en actief deelnemen aan ten minste 4 culturele en kunstzinnige activiteiten

Welke CA's komen dit schooljaar aan bod? Voorbeelden uit de nieuwe en oude eindtermen:

- *tentoonstellingen, beeldende kunst, vormgeving*
- *film-, foto, video en multimedia kunst*
- *"concerten, dans-, theater en filmvoorstellingen, repetities*
- *"festivals, muziektheater*
- *ateliers en werkplaatsen*
- *archieven*
- *monumenten*
- *historische stadskernen*
- *"het deelnemen aan excursies, architectuurwandelingen, beeldenroutes*
- *" het zelf participeren in culturele activiteiten, zoals musicals, theatervoorstellingen, enz.*

2 Organisatie van de activiteiteiten *Gezamenlijk of ook individueel?*
3 Voorbeelden uit de praktijk
Noteer 2 of 3 goede en succesvolle courante CA's.

4 De CA's – hoe zit het met spreiding, interessant, organisatiegemak, kosten?

5 Vooraf, tijdens en achteraf: wat moet een leerling vooraf, tijdens en na afloop van een CA doen?

Goede voorbeelden noteren en na afloop van de ronde kort presenteren.

Overlegronde 2, CZP, eigen werk en kunstdossier

Om te beginnen stelt een ieder zich (weer) kort voor : naam, school, schoolplaats, vmbo-soorten, aantal ckv klassen. Goede voorbeelden noteren enna afloop kort presenteren.

CZP *cultureel zelfportret*

1 Beschrijf het CZP 1

2 Beschrijf het CZP 2

Goede voorbeelden noteren en straks presenteren.

EIGEN WERK

Eigen werk is niet zomaar een praktische activiteit - PA) maar een PA naar aanleiding van een culturele en kunstzinnige activiteit .

1 Zijn er dit schooljaar culturele activiteiten resulteren in A) de productie en B) presentatie van eigen werk?

2 Wat versta je onder productie bij eigen werk? Graag voorbeelden noteren.

3 Wat versta je onder presentatie bij eigen werk? Graag voorbeelden noteren.

4 Voorbeelden uit de praktijk
Noteer 2 of 3 goede en succesvolle voorbeelden ***de productie en presentatie van eigen werk naar aanleiding van een CA.***
Goede voorbeelden noteren en straks presenteren.

KUNSTDOSSIER

De leerling moet volgens de eindtermen een kunstdossier maken
Doelen: - *eigen persoonlijke ontwikkeling inzichtelijk maken; - verslag van alle activiteiten*
- reflecteren (wat – producten, en hoe – proces)

1 Moeten leerlingen nu persoonlijk een kunst/cultuurdossier maken? *Wie bewaart het dossier tijdens het schooljaar? Krijgt de leerling zijn dossier terug na afloop van CKV? Wanneer**?***

2 Hoe ziet het dossier eruit? *0 snelhechter 0 ringbandmap 0 papier 0 digitaal 0 anders,*

3 Wat bevat het kunstdossier?
een cultureel zelfportret/kunstautobiogafie (CZP-1)
reflectie op de eigen ontwikkeling (CZP-2)
verslagen/kijkwijzers/andere verwerkingen van de 4 culturele activiteiten
Eigen werk gerelateerd aan een CA
Presentatie van dat eigen werk

WVTTK

Nog niet uitgepraat? Nu is er ruimte voor al die vragen die eerder niet aan de orde zijn gekomen.
Bijvoorbeeld lesmateriaal, nieuwe PTA, gevolgen voor de formatie, afstemming met de onderbouw of MBO

CKV vmbo

moderniseert

2018-19

VU Amsterdam, Jan Mulder

1

Agenda

- Kennismaking
- Inleiding
- Organisatie
- Culturele activiteiten
- Discussie
- Eigen werk
- CZP en kunstdossier
- Planning
- Discussie

2

3

Kunstvakken 1 – CKV VMBO

- Voor iedere leerling in de bovenbouw vmbo is en blijft CKV een verplicht examenonderdeel, ook vanaf 2018-19.
- Bij CKV onderneemt de leerling actief 4 culturele activiteiten en maken voor iedere activiteit een verwerking.
- De leerling maakt en presenteert een eigen werk.
- Reflectie op de eigen ontwikkeling, door middel van een begin en een eind CZP.
- Het CKV schoolexamen moet 'naar behoren' worden afgerond.

4

De zes legoblokjes van CKV-VMBO

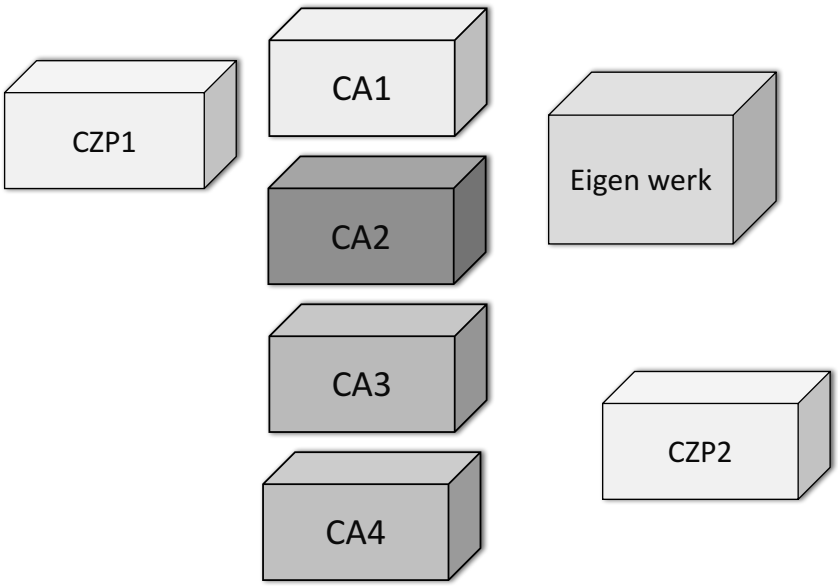

5

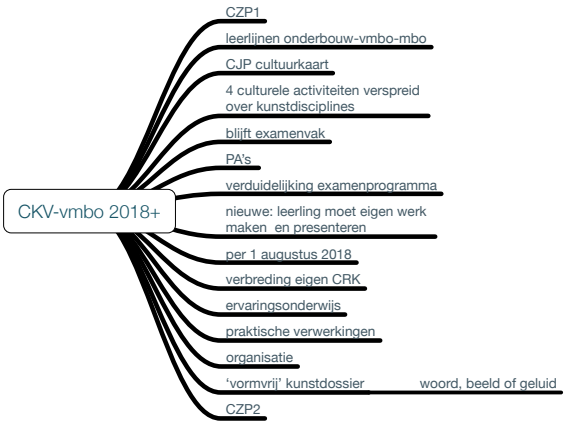

6

Een rondje CKV

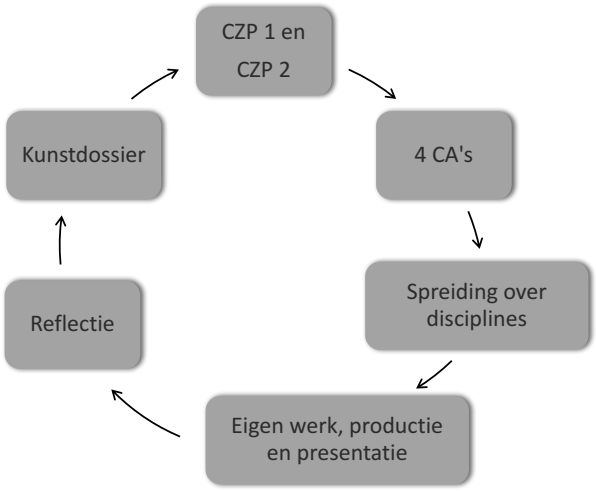

7

checklist CKV-vmbo

HOE ZIT HET NU MET…

- Organisatie
- De eindtermen en het PTA
- CA's
- Eigen werk van de leerling
- Kunstdossier

8

Organisatie

- Apart vak of in het lesrooster
- Aantal klokuren, op jaarbasis
- Beoordeling
- Wat gaat goed?

  Team, samenwerking, steun leiding, formatie, beleid, samenhang
- Lesmateriaal?

9

Cultureel zelfportret (CZP)

- De basis van het vak is persoonlijke ontwikkeling (vorming)
- Het CZP brengt die ontwikkeling in beeld
- CZP is het verkennen van wat je met kunst en cultuur hebt
- Het CZP is ook het bijhouden van en reflecteren op je ervaringen
- Het CZP heeft examenwaarde

10

Culturele activiteiten

- Actief deelnemen aan 4+ CA's
- Spreiding over verschillende kunstvakken
  denk aan bijv beeldend, dans, drama, muziek, film
- Een van de CA's gebruiken voor eigen werk
- Verwerking (verslag of iets dergelijks) van de CA's in het kunstdossier
- Reflectie op elke activiteit
- Hoe pak je dit aan vanaf 18-19?

11

Eigen werk

Ten minste één kunstzinnige activiteit resulteert in de productie en presentatie van eigen werk

daarnaast gelden dan nog de huidige eindtermen

Actief deelnemen aan 4 culturele/kunstzinnige activiteiten

Kunstdossier, inclusief reflecteren op eigen ervaringen

12

Het kunstdossier…

- Heeft examenwaarde
- Is *vormvrij*: nu vaak op papier, soms digitaal
- De leerlingen kunnen het 'eigen' maken
  - een persoonlijke omslag
  - een dossier presentatie geven
  - een vlog als dossier
- 21st century skills toepassen
- Proces: sturen door middel van het CZP
- Inhoud CZP1, CA verwerkingen, eigen werk (presentatie), CZP2

13

Wat wil OCW?

doorlopende leerlijn culturele vorming

wanneer?

basisschool

onderbouw

bovenbouw

MBO

14

SCENARIO'S CULTUUREDUCATIE

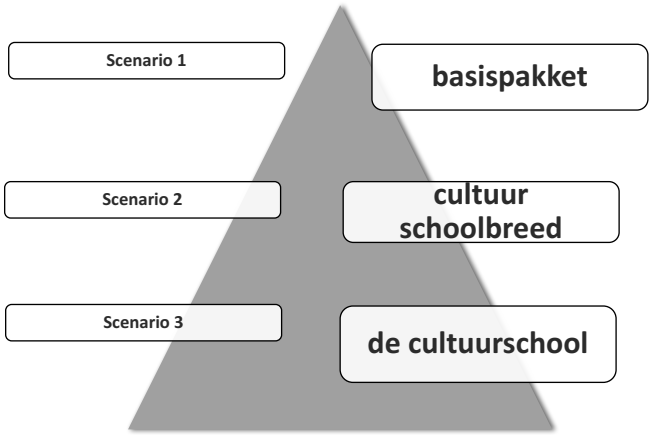

15

Wie ben ik? Wat wil ik? 15 seconden

Vertel kort…

- Hoe je heet
- School en plaats van de school
- De vmbo afdelingen van de school
- Hoeveel CKV collega's op school
- Hoe lang geef je al CKV in het VMBO
- Hoe leuk je het vindt om CKV in het VMBO te geven
- Is CKV-VMBO naar jouw mening de moeite waard
- Wat je vandaag met je collega's wilt bespreken
- Geef de vertelbeurt door aan een collega

16